

18 Aralık 2023

IRAK SEÇİMLERİ VE TÜRKMENLER

AKADEMİK
ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ

AKADEMİK ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Hazırlayanlar

AYTUĞ NUR KARABULUT

ERÇİN YAVUZ

KEVSER İREM ÖZTÜRK

MUHARREM TURGUT

OĞUZ GÖK

OSMAN KEPENEK

RAMAZAN GÜNDER

SEHER ÖZDEMİR

TOMRİS TUĞÇE AYAN

TUNAHAN ÇOLPAN

YASEMİN ÇALIŞKAN

ZELİHA YAŞAR

AKADEMİK ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

İçindekiler

- 01** Irak Türklüğünün Demografik ve Kültürel Durumu
- 08** 2003 Sonrası Irak'taki Seçim Usulü ve Seçim Yasasında Gerçekleşen Değişikliklerin Hukuki Yorumu
- 11** Irak'ta Seçim Sistemi ve Seçim Örnekleri
- 15** Türkmenlerin Irak'ta Karşılaştıkları Problemlere ve Türkmenlere Uygulanan Politikalara Karşı Türkiye'nin Medyadaki Tavrı
- 21** Sonuç
- 24** Kaynakça

IRAK TÜRK LÜĞÜNÜN DEMOGRAFİK VE KÜLTÜREL DURUMU

Türkler Irak'a ilk olarak 7. yüzyılda Emevî döneminde gelmiştir. M.S. 674 senesinde Emevî Valisi Ubeydullah Bin Ziyad'ın Irak'ın güneyindeki Basra kentine iki bin Türk'ü yerleştirmesi Irak'taki Türk varlığının başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Türkler Emevî döneminde yerleşmeye başladıkları Irak topraklarındaki nüfuzunu Abbasiler döneminde devlet içerisindeki konumları sayesinde arttırmışlardır. Abbasiler döneminde Türkler Aşnas önderliğinde Abbasilerin askerî kuvveti olarak kendileri için kurulan Samarra şehrine yerleşmiştir. Abbasiler döneminde Horasan Valisi Fazl bin Yahya el Bernekî'nin 755 yılında Abbasi ordusuna yirmi bin Türk göndermiştir bunun yanı sıra Bernekî'in ardından gelen Horasan valisi Abdullah bin Tahir her yıl Türkistan'dan Irak'a aileleriyle birlikte iki bin Türk göndermiştir. Bu nüfus hareketleriyle birlikte Irak topraklarında Türk nüfusu oluşmaya başlamış Irak'a yerleşen Türkler beraberlerinde aileleri ve yaşantılarıyla birlikte kültürlerini de getirerek Irak'ı yurt bilmiştir.

Irak'a Türk akınının ikinci dönemi Selçuklular döneminde gerçekleşmiştir. Selçuklular döneminde Abbasi Halifesi Ka'im bin Erillah, Şii Büveyhilerin esaretinde kurtulmak için Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey'den yardım istemiştir. Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey 1055 yılında Bağdat'a girerek Şii Büveyhilerin hakimiyetine son verdikten sonra Abbasi Halifesi Ka'im, Sultan Tuğrul'a taç giydirerek "Şark'ın ve Garp'ın hükümdarı, dinin temeli" unvanlarını vermiştir. Bu olayla birlikte Abbasi Halifesi Sultan Tuğrul'a dini hükümler dışında diğer hükümler haklarını devretmiştir. Türkler bu olayla birlikte İslam'ın korunması ve yayılması görevini üzerine almıştır. Bu sayede bölgenin hakimiyeti de Türklerin eline geçmiş bu dönemden sonra Irak Türklerinin buldukları yerleşim sahası Musul, Erbil, Şehrızor, Kerkük olmuş ve Selçuk Atabeylerinin idaresinde yönetilmiştir. Selçuklular, daha önce bu bölgelere gelip yerleşen Türklerin yanı sıra, Orta Asya'dan gelen göçleri de bölgeye nakletmişler ve göç kabilelerini yeni fethedilen topraklara yerleştirmişlerdir. Netice olarak Emevî ve Abbasi devrinde Türkler Irak'a ayak basmış Selçuklu döneminde bölgeye hâkim olarak yerleşmeye devam etmiştir. Siyasi, askerî ve kültürel bakımdan nüfuzunu arttıran Türkler, kısa sürede bölgenin en önemli aktörlerinden biri haline gelmişti. Selçuklu devletinin ardından bölgede hâkim güç İlhanlıların Dönemi (1258-1344), Celâyirlilerin Dönemi (1339-1410), Karakoyunlular Dönemi (1411-1468), Akkoyunlular Dönemi (1468-1508), Safevîler Dönemi (1508-1534) olarak incelenebilir.

Irak, 1514 yılında Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Seferi'nde Şah İsmail'i mağlup etmesinden sonra fiilen Osmanlı'nın eline geçmiş akabinde Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılan 1534 yılındaki Bağdat Seferi'yle resmen Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Kanunî Sultan Süleyman döneminde Irak, iskân bölgesi olmuş Anadolu'dan ve diğer bölgelerden iskan edenler iki önemli bölgeye (Musul Sancağı ve Süleymaniye Sancağı) yerleşmişlerdir. Osmanlı bu bölgelere medrese, cami, şifahane, aşevi, köprü, çeşme vb. yatırımlarda bulunmuş bu yatırımları hem bölge halkının hem de iskân ettirilmiş olan halkın kullanımına sunularak Türk kültürü gündelik yaşamda hayat bulmuştur.

Osmanlı hakimiyetine girdiğinde Irak'ın idari yapısı değişmiş bu dönemlerde Musul, Basra ve Bağdat eyaletlerine ayrılmıştır. Bu yönetim yoluyla ticaret, asker alımı, vergi ve diğer kamu

uygulamalarının gerçekleştirilmesi kolaylaşmıştır. Buna yönelik gerçekleştirilen uygulamalardan biri de nüfus sayımıdır. Örneğin, Musul ve Bağdat eyaletleri arasında önemli bir bölge olan Kerkük sancağı ticaret yolu üzerinde stratejik bir konumda bulunmakla birlikte yoğun bir Türk nüfusuna sahip olması sebebiyle de bölgede kilit bir öneme sahipti. Nitekim Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılan nüfus sayımına göre Kerkük'ün %90'ının Türk olduğu tarihi vesikalarca sabittir. Tapu ve Kadastro Kuyud-ı Kadime Arşivi (Tapu ve Kadastro Eski Kayıdar Arşivi)'nde bulunan ve Kanuni Sultan Süleyman dönemine (1520 - 1566) ait 111 Numaralı Kerkük Livası Mufassal Tahrir Defteri (Kerkük Sancağı Ayrıntılı Kayıt Defteri)'ne göre;

Kerkük Sancağının Nüfusu ³³

Milliyeti / Dini	Mevcudu	%
Türkler	6.558	90
Yahudi	150	2
Hristiyan	180	2,2
Kürtler	54	0,7
Araplar	33	0,4
Diğer Müslümanlar	121	1,6
Kimliği belirtilmeyen	204	2,8
Aile büyüklerinin isimleri	20	0,3
TOPLAM	7.320	100

111 Numaralı Kerkük Livası Mufassal Tahrir Defteri incelendiğinde görülmektedir ki Kerkük'e bağlı kazalarında yaşayanların çoğunluğu Türklerden oluşmaktaydı. Kerkük'e bağlı Çerbeklü, Meraga, Ramazaniye, Beşir, Cemaliye, Hurmatı-yı Tezek, Şemsiye, Tis'in, Üç Kubbe, Pulava, Hacı Yüsen, Tercil, Karalar, Leylan, Yahyaabad, Depelü, Furkan, Badabad, Yarımca, Gökdan, Telkeşkan, Duhala, Helmin, Kuşcu köylerinin ve Kara Hasan yaylağının ahalisi Türk'tür.

Osmanlı Devleti'nin 20. yüzyıldan itibaren siyasî, sosyal ve iktisadî olarak çözülmeye başlaması ve 1914'te Dünya Harbi'nin patlak vermesiyle Irak'ta düzen bozulmaya başlamıştır. Bu durumdan bölgedeki Türk nüfusu da ciddi anlamda etkilenmiş Irak Cephesi'ni açan İngiltere'nin ağırlıklı olarak Musul-Kerkük bölgesini hedef belirlemesi bölgede büyük zulüm ve kırımları beraberinde getirmiştir. Irak'ın Osmanlı hakimiyetinden çıktığı sıralarda ve sonraki yıllarda Türklerin yaşadığı bölgeler; Musul, Telafer, Zaho, Eski Kelek, Erbil, Mahmur, Altınköprü, Kerkük, Tazehurmatı, Beşir, Kümbetler, Leylan, Türkan, Yaycı, Belova, Topuzova, Dakuk, Tuzhurmatı, Kifri, Hanekin, Kızlarbat, Karatepe, Diyala, Mendeli, Bedre olarak sıralanabilir.

I. Dünya Savaşı Sonrası Durum

1. Dünya Savaşı Osmanlı Devleti için 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi ile sona erdi. Buna göre hem İtilaf Devletleri hem de Osmanlı Devleti ateşkesin imzalandığı tarihteki siyasi ve askeri durumlarını kabul ettiklerine yönelik anlaşma imzaladılar. Ancak İngiltere, mütarekeyi hiçe sayarak ilerlemiş ve Türklerin yaşadığı Musul Vilayetini işgal etmiştir.

TBMM hükümeti Musul'un İngilizler tarafından işgal edilmesini kabul etmemiş ve 23 Ocak 1923 tarihindeki Musul Görüşmelerinde bu vilayetin başka bir devlete bırakılmasına müsaade etmeyeceklerini dile getirmiştir. Görüşmelerde TBMM Hükümetini temsil eden İsmet İnönü bu durumu siyasi, tarihi, coğrafi, iktisadi ve askeri gerekçelerle izah etmiştir. Ayrıca, Musul Vilayeti'nin mütarekeden sonra işgal edilmesinin hiçbir dayanağının olmadığını da belirtmiştir. Musul Vilayeti'ne ait 1330 (1914) tarihli Salnameden istifade edilerek TBMM Hükümeti, Dahiliye Vekâleti tarafından hazırlanan rapora göre bölgenin nüfus yapısı aşağıdaki gibidir.

Musul Vilâyeti Kerkük Sancağı'nın Nüfusu⁵⁰

	Genel Nüfus	Türk	Arap	Kürt
Kerkük Kazası	37.000	30.000	2.000	5.000
Erbil Kazası	39.000	23.000	1.000	15.000
Revandüz Kazası	31.000	2.000		29.000
Raniye Kazası	20.000	1.000		19.000
Selahiyé Kazası	36.000	19.000	5.000	12.000
Köysancak Kazası	21.000	4.000		17.000
Kerkük Sancağı	184.000	79.000	8.000	97.000

Lozan'da ne kadar istenmese de elden çıkan bu topraklarda 23 Ağustos 1921'de Irak Krallığı adıyla İngiltere mandaterliği altında yeni bir devlet kuruldu. Böylece Türkiye-Irak sınırı çizildi ve Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Misak-ı Millî sınırlarımız içerisinde bulunan Musul Vilayeti artık Irak sınırları içerisinde kaldı. İngiltere mandaterliği altındaki Irak'ta, ilk olarak anayasa hazırlıklarına başlandı. İngiliz danışmanlar tarafından hazırlanan ilk anayasa taslağının 14. maddesi, Irak halkının Arap, Türk ve Kürt unsurlardan meydana geldiğini belirtiyordu. İngilizler, Irak'ta Türklere karşı uyguladıkları çeşitli baskıcı politikalara rağmen hazırladıkları ilk anayasada Türklere de yer vererek Türklerin Irak'ın asli unsurlarından biri olduğunu kabul etmiştir.

Irak Türklerine Uygulanan Kültürel Asimilasyon Politikaları

Irak Türkleri, yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde sistematik bir şekilde çeşitli baskı, göç ve asimilasyon politikalarına maruz kalmışlardır. Türkleri göç ettirerek Türk şehirlerini Arap ya da Kürt nüfusu ile doldurmak amacıyla 1931 yılında 74 Numaralı "Mahallî Diller" kanunu çıkarılmıştır. Buna göre, "Türkmence/Türk dili" yerel bir dil sayılarak, Kerkük ve Erbil başta olmak üzere bazı Türk bölgelerinde yargının ve öğretimin dilinin Türkçe olması karara bağlanmıştır. Kısa bir süre sonra 1933'te Irak Anayasası'nın 17. maddesinde "Kanunla istisna edilmiş hususlardan başka, Irak'ta resmî dilin Arapça olacağı" belirtilerek, "Mahalli Diller Kanunu"na atıfta bulunulmuş ve bu kanunla verilen hak, anayasanın 17. maddesi ile de garantiye alınmıştır. Buna rağmen İngiltere mandaterliğini lağvedip, Milletler Cemiyeti'ne üye olunmasından sonra Irak'ta Türklere yoğun bir baskı politikası uygulanmıştır. 1950 yılında hükümetin, okullarda Türk dilinin kullanılmasını azaltmaya çalışması, 24 Ocak 1970 tarihinde çıkarılan resmi bir kanunla ilkokulda Türkçe eğitim hakkının verilmesinden sadece bir yıl sonra

aynı kararın hiçe sayılarak okulları kapatması ve Türkçe eğitimi yasaklaması bunlardan sadece birkaçıdır.

Yapılan baskılar sadece kanunla ve kamu hizmetleriyle sınırlı kalmamış, toplum içerisindeki aydınları da hedef almıştır. Bazı Türk liderleri göstermelik basit suçlar isnat edilerek hapse atılmış veya rejim-devlet düşmanlığı yönündeki sert suçlamalar ileri sürülerek idam edilmiştir. Bunlar bir milletin geleceğini direkt insanlar ve fikirler üzerinden hedef alınmış olması hasebiyle ceditçilere yapılan soykırımı akla getirmektedir. Saddam Hüseyin'in 1979'da tek başına iktidara gelmesiyle birlikte Araplaştırma politikaları katlanarak devam etmiş, hatta 1979 yılı içerisinde Türkiye'ye casusluk yaptıkları gerekçesiyle tutuklanan bazı Türkler 16 Ocak 1980'de idam edilmiştir. Ardından aynı yıl 19 kişi daha idam cezasına çarptırılmıştır.. Bu idamların arkası kesilmeden üzerine bir yandan Irak-İran Savaşı diğer yandan Körfez Savaşı da Türkleri etkilemiştir. Yaşanan iki savaş neticesinde binlerce Türk yurdunu terk etmek zorunda kalmıştır.. Türk nüfusunun, Irak hükümetleri tarafından sürekli asimilasyona maruz kalması, bölgedeki Kürt gruplarının tacizleri ve yaşanan savaşlarda Türklerin yalnız bırakılması Irak'taki Türk varlığı için büyük tehdit oluşturmuştur.

12 Ekim 1987'de yapılan nüfus sayımında Türkler yok sayılarak, hazırlanan yeni kimliklerde "Arap" ya da "Kürt" seçeneklerinden birini seçmek zorunda bırakılmışlardır. Etnik köken olarak Arap yazmaları konusunda açık açık baskıya maruz kalan Türkler, yaşadıkları bölgelerden sürgün edilerek cezalandırılmışlardır. Menden, Leylan, Karahasan, Kümbetler, Bulova, Topuzova ve Çardağı sırf bu yüzden tamamen boşaltılıp, Irak'ın güneyine sürüldüler. Yerlerine ise güneyden getirilen Araplar yerleştirildi. İran ile yapılan sekiz yıllık savaş sürecinde dahî Türk bölgelerine Arapların yerleştirilmesine devam edildi.

Körfez Savaşı'ndan sonra 1991'de Kuzey Irak bölgesi için oluşturulan yeni statü ile artık Türk bölgelerinde, Kürt unsurları baskılarını arttırmıştır. Bölgenin özerk statüde sayılması ve Bağdat yönetiminin bölgedeki nüfuzunun azalması bu sonucu doğurmuştur. Kuzey Irak'taki Kürtler artık devletleşme çabalarına girmiş ve her yolu mübah bilmiştir. 17 Mayıs 1992'de, Kuzey Irak'ta yapılan seçim sonucunda "Temsilciler Meclisi"ni oluşturup, hükümet kurmuşlardır. Ardından 4 Ekim 1992'de Erbil'de toplanan parlamento, Kuzey Irak'ta bir federe devlet kurma kararı almıştır.

Kuzeyde gerçekleşen bu hareketlilik Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği (IKYB) ile Irak Kürdistan Demokratik Partisi'nin (IKDP) başını çektiği Irak muhalefetinin, ABD'de Dışişleri Bakanı James Baker ile görüşmeleriyle giderek artmıştır. Görüşmeler, 17 Eylül 1998 günü IKYB ve IKDP'nin Irak'ın kuzeyinde bir Kürt yönetimi kurmak üzere Washington'da bir antlaşma imzalaması ile neticelendi. Bundan sonra ABD bölgedeki en önemli müttefiki olarak Kürtleri seçti. ABD bu gelişmelerden sonra Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) adıyla planlarını bölgede uygulamaya başladı. Bu kapsamda Kürt Devleti'nin temellerini atan işgalci güç Amerika ve İngiltere, Türklerin maruz kaldığı Celal Talabani ve Mesud Barzani kontrolündeki peşmerge baskısını görmezden gelmiştir. Başta Kerkük olmak üzere Türk şehirlerinde nüfus ve tapu daireleri işgal edilerek kayıtlar yakılmış bu şekilde kentin demografik hafızası yok edilmiş adeta Türklerin hak iddia etmeleri engellenmek istenmiştir. Öte yandan Kerkük'e yerleşmek isteyen Kürtlere ciddi maddi destek sağlanarak şehirde Kürt nüfusunun yükseltilmesi

amaçlanmıştır. Ayrıca devlet dairelerinde önemli müdürlüklerin çoğu değiştirilmiş bu makamlara Kürtler yerleştirilmiştir. Bu sayede devlet dairelerinde Türklere çeşitli zorluklar çıkartılmıştır. Türklere uygulanan yıldırma politikaları sonucu Türklerin iş yerleri kapatılarak iktisadî hayatları bitirilmiştir. Aynı zamanda Türk gazeteci ve televizyoncularına yapılan çeşitli saldırılarla Türklerin Irak basınındaki varlıkları da tamamen son bulmuştur. Saddam dönemindeki gibi, Erbil’de yapılacak olan sayımlar için hazırlanan formlardaki kimlik kutucuklarında Kürt, Arap, Keldani, Asuri, Yezidi gibi seçenekler bulunurken, Türk seçeneği yer almamıştır.

Asırlık Türk yurtlarının hem Saddam Hüseyin rejimi döneminde hem de öncesinde Türklerden temizlenmesi bu bölgelerin Kürt ya da Arap şehri olarak tanınmasını sağlamıştır. Tüm bu süreçlerin sonunda Aralık 2007 tarihine gelindiğinde Kerkük’ün siyasi yapısına doğrudan müdahale edilmek istenmiş ve Kerkük Bağdat hükümetinden koparılarak Irak’ın kuzeyinde yer alan bölgesel Kürt yönetimine bağlanmak istenmiştir. Kerkük’ün siyasi yapısının değiştirilmesi için düzenlenmesi öngörülen düzmece referandum öncesi Kerkük’e yerleştirilen 600 bin Kürt’ün yaklaşık 300 binine seçim kartı dağıtılması, bunlar için ABD’nin Talabani ve Barzani’ye kredi açması gibi olaylar Amerika’nın Kerkük üzerinde Türklerin aleyhinde politika izlediğini açıkça göstermektedir. Bu bölgelere göç ettirilen Kürtler Kerkük’ü, Leylan, Süleymaniye ve Erbil’e bağlayan kuzey güzergahındaki yollar üzerinde bulunan Rahimova, İskan ve Şorca mahallelerinde yapılmış veya yapımı başlayan konutlara yerleştirilmiştir. Aynı zamanda Kerkük’ün etrafında Kürt Güvenlik Hattı oluşturulmuştur. Böylece Kerkük petroleri, Irak yönetiminden Kuzey Irak’taki Kürt oluşumuna bağlanacağı gibi, Türklerin Kerkük üzerindeki siyasi ve tarihi hak iddialarının da önüne geçilmiş olacaktır.

Irak İşgali Sonrası Irak ve Irak Türklüğü

11 Eylül 2001 Amerika Birleşik Devletleri için unutulmaz kara bir gün olarak anılır. Çünkü 11 Eylül 2001’de Dünya Ticaret Merkezi’ne (İkiz Kuleler) ve Pentagon üzerine yapılan saldırılar ABD için bir şok etkisi yaratmıştır. Amerika bu etki ve yaşanan korku sonucu Büyük Ortadoğu projesinde Afganistan’ı işgal etmiştir. Amerika bu dönemde Pentagon ve Bush yönetimi yapılan görüşmeler sonrası Ortadoğu’nun bir diğer ülkesi Irak’a da göz dikmiştir. Bu süreçte Irak ‘kötülük eksenini’ içinde tanımlanmış ve kitle imha silahlarına sahip olması bakımından büyük bir tehdit olarak görülmüştür. Bu şekilde meşru zemin aranan Irak’ın işgali, 20 Mart 2003 tarihinde işgal komutanı Tommy Franks’ın tabiriyle ‘‘Irak’ı Özgürleştirme Operasyonu’’ olarak başladı. Amerika’nın Irak işgalinin amacı; Saddam Hüseyin rejimini devirmek, kitle imha silahlarına ulaşmak, terörist grupları bölgeden uzaklaştırmak, petrol kuyularını Amerikan menfaatlerince güvenceye almak ve Irak’ı Ortadoğu ülkelerine ibret etmektir. Bağdat Nisan 2003’te düştü ve Amerika hakimiyetine girdi.

Amerikan hakimiyetindeki Irak’ta değişiklikler yapılmaya başlandı. Bu süreçte Geçiş Dönemi Irak Devlet Yasası çıkarıldı. Bu yasa gereği Bağdat ve Kerkük hariç olmak üzere, İKBY bölgesi dışında bulunan ve sayıları üçü aşmayan vilayetler, kendi aralarında bir bölge oluşturma hakkına sahip olacaklardı. Bu tür bölgelerin oluşturulmasına ilişkin mekanizmalar Irak Geçiş Dönemi Hükümeti tarafından önerilecek, yasa haline dönüştürülmek üzere seçimle oluşturulacak Ulusal Meclis’e sunulacaktı. Belli bir bölgenin oluşturulmasına yönelik öneri

getiren her türlü yasanın, ulusal meclis tarafından onaylanmasına ilaveten ilgili vilayetlerin halkının katılacağı bir referandum sonucunda kabul görmesi gerekecekti. Bu durumda Kerkük ve Bağdat hariç, İKBY sınırları dışındaki diğer iller de kendi aralarında bölge oluşturabilirdi. Bu da Irak Türklüğü için belirsizlik yaratıyordu. Çünkü Kerkük'ün özerk statüsü hakkında bir kesinlik yoktu. İlerleyen süreçte oluşturulan Kalıcı Anayasa ile kesinleşen karara göre Saddam Hüseyin döneminde bölgelerinden göç ettirilen tüm Kerküklüler, kurulacak komisyonlar aracılığıyla ya eski yerlerine geri dönecekler ya da kendilerine tazminat ödenecekti. Bu kanunun yer aldığı 58. maddeye göre aynı zamanda eski rejim döneminde siyasi amaçlar doğrultusunda bazı illerin sınırları ve demografisi hakkında yapılan değişikliklerden de geri dönelecekti. Aynı zamanda demografik yapının düzenlenmesi, nüfus sayımı ve Kerkük ile tartışmalı diğer bölgelerin hakkında referandum yapılacaktı. Bunlar tartışılmış olsa da teoride kalmış pratikte uygulamalar farklı şekilde gerçekleşmiştir.

2004 yılında Irak anayasasında Türkmenler Kürtler ve Şiiler kadar ciddiye alınmamıştır. Türkmenler hakkındaki kararlar bölgedeki Kürtlerin baskısı sonucu "İhtilafli Bölgeler" adı altında belirlenmiştir. Kürtler bahis konusu ihtilafli bölgeleri Kerkük'ün tamamı; Musul'un Başika, Akra, Sincar, ilçeleri; Selahattin'nin Tuzhurmatu ilçesi ve Diyala'nın da Hanekin ilçesi ile Mendeli olarak tanımlamışlardı. Bu bağlamda başta Kerkük olmak üzere bütün Türkmen şehirleri kıskaç altına alınmıştı. Plan gereği bu ihtilafli bölgelerde önce normalleştirme sonra nüfus sayımı yapılacak ve 31 Aralık 2007'de de referandumla bölgelerin akıbeti hakkında karar alınacaktı. Kerkük, Tuzhurmatu, Hanekin, Mendeli, Altunköprü ve Kifri gibi 50 yıl içerisinde demografik yapısı planlı şekilde değiştirilmiş olan Türkmen bölgeleri için fazla bir değişikliğe gerek yoktu.

2007 yılında artık Sünniler, siyasi sürece katılmış ve üçüncü güç olarak yer almışlardı. Bu olaydan sonra Kürtler İhtilafli Bölgelerde hemen referandum yapmaktan yanaydı. Bu süreçte Türkiye'nin de gayretleriyle bölgeler hakkında Kürtler planlarını gerçekleştiremiyorlardı. Ancak Irak'ta her hükümet kurma süreci veya siyasi kriz çıktığında bu ihtilafli bölgeleri pazarlık konusu yapmıştır. Türkmenler ise ihtilafli bölgelerde esas itibarıyla Türklerin yoğunlukta yaşadığını ve Türkler olmaksızın çözümün olmayacağını savunmuştur. Anayasa'nın 140. maddesi işlevini kaybedince, hükümette ağırlığı olan Şii Araplar ile ihtilafli bölgelerde askerî yığınağı olan Kürtler bölgede hakim güç olmaya amaçlamıştır. Bununla birlikte 2003 yılından itibaren Kürtler, Kerkük, Tuzhurmatu, Altunköprü, Kifri, Hanekin ve Mendeli şehirlerine Kürtleri yerleştirmişler bölgedeki Türkleri göçe zorlamışlardır. Kürtler, bu bölgelere silahlı Peşmerge ve asayiş güçleri de sevk etmiştir.

Irak'ta 7 Mart 2010 tarihli seçimlerin sonucunda kurulan koalisyon hükümetinin başbakanı Nuri El-Maliki döneminde Türkler temsil kuvvetine sahip olmuşlardır. Ancak Maliki, kurduğu hükümeti tamamıyla tek başına kontrol etme ve elinde tutma çabası gütmüştür. Maliki'nin bu çabasından rahatsız olan muhalefete İKBY zemin hazırlamıştır. Bu durumla beraber 2011 sonunda ABD'nin resmî olarak Irak'tan çekilmesinin sonucunda Bağdat'ta meydana gelen siyasi kriz oluşmuştur. Irak'ta meydana gelen siyasi kriz ortamında tarafların Türkleri yanına çekme politikası, Türklerin lehine olmuştur. Nitekim 21 Nisan 2012 tarihinde Irak parlamentosu, 37 sayılı Türkmen gündemli özel oturumda Türklerin sorunlarını ve taleplerini içeren bir raporun meclise sunulabilmesi için Kanun Komisyonu, İnsan Hakları, Savunma ve

Güvenlik ve/veya Barış komisyonlarından oluşan özel bir komisyon kurulmasına karar vermiştir. Türklerin sorunlarını ve taleplerini içeren rapor 28 Temmuz'da kabul edilmiştir.

8 Mayıs 2012 tarihinde IKBY ile merkezî hükümet arasında siyasi kriz yaşanmıştır. Yaşana kriz sonucu Kerkük'ün iki tarafında da düşman kuvvetler yer almıştır. İki taraf arasında yaşanan bu gerginlik otorite ve güvenlik boşlukları yaratmıştır. Bu durumda en çok Türkler etkilemiştir. Her iki taraf kendi çıkarlarını savunurken Türkler korumasız kalmıştır. Bu olaylar sonucunda yaşanan siyasi krizlerin devam etmesiyle birlikte Irak Parlamentosunda Türklerin lehinde çıkan kararların uygulanamamıştır.

2014 tarihinde sahneye IŞİD çıkmıştır. Irak Türklüğü'nün başına bunca sorunun üzerine IŞİD çıkmıştır. Bununla birlikte yaşanan gelişmeler sonucunda Musul, Telafer, Muhallebiye, İyaziya, Tuzhurmatu, Süleyman Beg, Yengice, Emirli, Tazehurmatu, Beşir köyü, Karatepe ve Hanekin gibi Türk bölgeleri IŞİD'in yağmasına uğramıştır. Telafer, Musul, Tuzhurmatu ve Amirli çevresindeki Yengice, Bastamlı, Çardaklı, Biravcılı, Karanaz gibi birçok Türk bölgesini hedef alan IŞİD'in buraları işgal etmesi sonucunda bu bölgedeki Türk nüfusu göçe zorlanmıştır. Maruz kalınan şiddet ve göç sonucundan Şii Türkler Irak'ın orta ve güney bölgelerine, Sünni Türkler IKBY kontrolündeki bölgelere göç etmiştir.

IŞİD, Peşmerge ya da milis güçlerin elindeki Türk coğrafyasında Türklerin birleşme ve örgütlenmesini de zorlaştırmıştır. IŞİD saldırılarını ardından Mesut Barzani Eylül 2017'de bir "bağımsızlık referandumu" düzenlemiştir. Bağımsızlık Referandumunu kabul etmeyen Bağdat Yönetimi IŞİD sonrası geri alınan bazı Türk bölgelerinde yeniden etkili olmaya çalışmıştır. Bu olaylar sonucu PKK'nın da desteğiyle bazı Kürt gruplar bu durum karşısında IŞİD militanlarıyla birlikte Kerkük, Altinköprü ve Tuzhurmatu gibi Türkmen bölgelerinde terör faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Bu terör faaliyetleri sonucunda da bölgede Türk varlığı büyük kayıplara uğramıştır.

Irak'ta 2009 yılında yapılan nüfus sayımına göre ülkenin nüfusu 31 milyondur. Nüfusun; %51 ila 54'ü Şii Arap, %20 ila 21'i Sünni Arap, %16 ila 20'si Kürt, %8 ila 9'u Türk ve %3'ü de Hristiyan olarak açıklanmıştır. Irak'ta on yıllarca Molla Mustafa Barzani, Saddam Hüseyin gibi despotların zulmüne uğrayan Türkler, büyük bir sevgi ve ümitle bağlandıkları Türkiye'den bekledikleri desteği çoğu zaman görememişlerdir.

Sonuç olarak Irak tarihinden beri Türklerin yurdu olmuş Türk varlığını gerek nüfus gerekse kültürel açıdan barındırmıştır. Ne zamanki Türk varlığının elindeki siyasî, askerî ve iktisadî güç zayıflamış Türk'e düşman olan her türlü güç Irak Türklüğünü hedef almıştır. Bu noktada yapılan asimilasyon, görmezden gelme, katliam, sürgün vb. insanlık dışı faaliyetler bizzat gerçekleştirilmiş ve bütün dünya buna seyirci kalmıştır. Bütün dünya bir yana Türk'e yardım eli uzatacak Türk dahi bu durum karşısında üç maymunu oynamıştır. Musul'u Lozan'da vermek bir yana mevzu dahi etmek istemeyen bir zihniyetten Musul-Kerkük-Erbil başta olmak üzere Irak'taki zulme sessiz, mezalimlere karşı sorumsuz kalan bir zihniyete düşmüş olmak acı vermektedir. Bugün gelinen noktada Irak Türklüğü kan kaybetmeye devam etmekte ve bunu kendi çabalarıyla bir miktar da olsa yavaşlatmaya mümkünse durdurmaya çalışmaktadır. Bizim üzerimize düşen bu duruma millî hassasiyetlerimizle yaklaşmak ve bu hassasiyet doğrultusunda her alanda çaba göstermektir.

2003 SONRASI IRAK'TAKİ SEÇİM USULÜ VE SEÇİM YASASINDA GERÇEKLEŞEN DEĞİŞİKLİKLERİN HUKUKİ YORUMU

Kuruluşundan 2003'teki ABD işgaline kadar geçen zaman diliminde Irak'ta iktidarın kontrolü şiddet yoluyla el değiştirmiştir. Siyasi tasfiyeler, iç ve dış savaşlar ve 2003 yılında devletin tamamıyla ABD tarafından çökertilmesi sonucu ortaya zayıf ve yönetim erki dış güçler tarafından kontrol edilen bir devlet çıkmıştır. 2003 yılında Irak'ı işgal eden ABD kendi çıkarlarını muhafaza etmek için bazı Iraklı siyasi güçler vasıtasıyla federalizmin 2005 Anayasası'nda kabul edilmesini sağlamıştır. Modern Irak tarihinde yaşanan şiddet olaylarının önüne geçmek amacıyla 2005 Anayasası'nda benimsenen yönetim sisteminde birçok sorun bulunmaktadır. 2005 seçimleri ile başlayan siyasi süreçte de bu sorunlar kendini göstermiştir.

Irak'ta federalizm ilk kez, 2003 yılında Irak'ı işgal eden ABD ve müttefik güçlerince oluşturulan Geçici Koalisyon Hükûmeti tarafından 2004'te kabul edilen "Geçici Yönetim Kanunu" ile benimsenmiştir. Geçici Yönetim Kanunu'nun 4. maddesine göre "Irak'ta yönetim şekli; cumhuriyetçi, federal, demokratik ve çoğulcudur. Yetkiler; federal hükûmet, bölgesel hükûmetler, vilayetler, belediyeler ve mahalli idareler arasında paylaşılmıştır. Federal sistem, coğrafi ve tarihi gerçeklere ve kuvvetler arasında ayrılık esasına dayanır. Soy, ırk, etnik köken, milliyet ve mezhep temeline dayanmaz." ABD'nin 2003 yılındaki işgalinden sonra Irak'ta sadece Kürt bölgesi değil Şii ve Sünni Arapların yoğunlukla yaşadığı bölgelerin de birer federe devlet olması yani Irak'ın üçe bölünmesi yönünde girişimlerde bulunulmuştur. Ancak üç federe devlet projesine Sünni Araplar başta olmak üzere Şii siyasi tarafların büyük bir bölümü ve Türkmenler karşı tutum sergilemişlerdir. Buna rağmen, 2005 Anayasası'nda üniter yapı yerine federalizm benimsenmiştir. Anayasanın 116. maddesine göre, Irak Cumhuriyeti'nin federal sistemi; başkent, bölgeler, bir bölgeye dâhil olmayan vilayetler ve yerel yönetimlerden oluşur. Anayasanın 119. maddesine göre ise bir veya birden fazla bölge oluşturmak isteyen vilayet meclis üyelerinin 1/3'ünün talebi veya vilayet halkının 1/10'unun talebi üzerine referandumla bölge oluşturulabilir. Anayasanın 131. maddesi hükmünden hareketle bölge oluşturmak için istenilen referandum, oy verenlerin salt çoğunluğuyla kabul edilir. Federe devletlerin oluşumunu belirlemek için parlamento tarafından bir yasanın kabulü gerekmektedir. 2008 yılı 13 Sayılı Bölgelerin Oluşumu İçin İcra Usulleri Yasası'nın 3. maddesine göre bölge oluşturma talebi Bakanlar Kuruluna sunulur ve 15 gün içerisinde bölge olmak isteyen vilayette referandum düzenlemek üzere Bakanlar Kurulu, Yüksek Seçim Komiserliği'ni görevlendirir.

2005 Anayasası ile Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) dışında herhangi bir bölgesel hükûmet kurulmamıştır. Belirtilmelidir ki IKBY'nin federe devlet olma süreci Irak halkı arasında ciddi huzursuzluklara sebep olmuştur. Irak Yüksek İslami Konseyinin 2003 yılı sonrası siyasi süreçte ileri sürdüğü güney illerinden oluşan Şii bir federe devlet kabul görmemiştir. Ancak 2005 yılında gerçekleştirilen parlamento seçimleri sonrası etnik ve mezhep temelli iktidar paylaşımı söz konusu anayasal temele istinaden uygulanmıştır. Söz konusu siyasi süreçte Sünniler ve Türkmenler dışlandıklarını ileri sürmüşler ve bu nedenle de Sünni Arapların çoğunluk oluşturduğu Selahattin Vilayet Meclisi, üyelerinin çoğunluğunun onayı ile bir federe devlet kurma talebinde bulunmuştur. Aynı şekilde Diyala Vilayet Meclisi de üyelerinin

çoğunluğunu sağlayarak federe devlet yönünde talepte bulunmuştur. Ancak söz konusu talep ve girişimler, hukuki olmasına rağmen olumlu bir karşılık bulmamıştır. Bunun nedeninin ise toplumun ve İslami Davet Partisi başta olmak üzere pek çok siyasi gücün IKBY dışında yeni bir federe devletin kurulmasına karşı olumsuz tutum sergilemesi olduğu belirtilmektedir. Irak Anayasasında benimsenen federalizm, demokratik sistemin işleyişine yardımcı olmadığı ve Kürt, Arap ve Türkmen toplulukları arasındaki ayrımları yumuşatamadığı gibi giderek halk arasındaki farklılıkları hatırlatan bir işlev görmeye başladığı müşahade edilmektedir.

Kabul edilen anayasanın hukuka aykırılık açısından ortaya çıkardığı bir diğer sorun federe devlet yapısı tanımına doğrudan aykırı bir yönetim teşkil etmesidir. Federal devletlerin en temel özelliklerinden biri yasama organının (parlamento) iki kanattan oluşmasıdır. Meclislerin birisi nüfus oranına göre halkın yasamaya katılımını sağlarken diğeri de federe devletlerin eşit bir şekilde federasyonun yasama işlemlerine katılımını sağlar. Başka bir ifade ile federal mecliste federe devletlerin nüfus oranı gibi özellikleri gözlemlenmeden temsilde eşitlik ilkesi kabul edilmiştir. Ne var ki bu kuralın mutlak olduğunu söylemek doğru olmaz. “Zira bazı federasyonlarda federe devletlerin nüfusunu da hesaba katarak büyük federelere birden fazla üye temsilciliği tanınmaktadır. 2005 Anayasası’nın 48. maddesine göre federal yasama organı Millet Meclisi (Temsilciler Meclisi) ve Federal Meclisten (Bölgeler Temsilcileri Meclisi) oluşur. Anayasanın 65. maddesine göre; “Federal Meclis adı altında bir yasama meclisi ihdas edilir. Bu meclis bölgelerden ve bir bölgeye dâhil olmayan vilayetlerden gelen temsilcilerden oluşur. Millet Meclisi üyelerinin 2/3 çoğunluğuyla çıkaracağı bir yasayla yapısı, üyelik koşulları ve görev alanları ve bu meclisle ilgili tüm hususlar düzenlenir.” Ne var ki 2005 Anayasasının öngördüğü federal devlet yapısının gereği olan Irak Federal Meclisi için gerekli yasa parlamentoda kabul edilmemiştir böylece Federal Meclis kurulamamıştır. 2005 Anayasasının benimsediği çift meclis sisteminin mantığına göre Millet Meclisi, nüfus oranına göre halkın yasamaya katılmasını sağlarken Federal Meclis de bölgelerin ve bir bölgeye dâhil olmayan vilayetlerin yasama işlemlerine katılımını sağlar. 2004 Geçici Yönetim Kanunu ve 2005 Irak Anayasasında benimsenen federal sisteminin Irak devletinin siyasi, sosyal ve kültürel doğasına aykırı olduğu için IKBY dışında herhangi bir federe devlet kurulamamıştır. Sadece IKBY’nin federe devlet olması nedeniyle Irak Federal Meclisinin kurulması yönünde ciddi talepler ortaya çıkmamıştır. Diğer yandan 2003 yılından sonra başlayan siyasi süreçte Millet Meclisi’nde herhangi bir siyasi partinin çoğunluk sağlayarak hükümet kuramaması nedeniyle koalisyon hükümetlerinin kurulmasından dolayı Millet Meclisi, Federal Meclis yasasını çıkarılmıştır. Nitekim hükümet oluşturan siyasi partiler arasında siyasi anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Irak’ta uygulanan kota temelli yetki paylaşım sisteminin siyasete hâkim olması sebebiyle Federal Meclis’te temsilin hangi kıstaslara göre yapılacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Kürtlere, Başbakanlık Şii Araplara ve Parlamento Başkanlığı Sünni Araplara tahsis edilmiştir. Bu durumda devletin önemli bir kısmını oluşturan Türkmenlerin herhangi bir yetki almaması hukuki açıdan yanlış olduğu vurgulanmalıdır.

2005 Anayasası’nın getirdiği hükümet sisteminin parlamenter sistem olması sebebiyle Anayasanın 66. maddesine göre yürütme organı Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığından oluşur. Irak siyasal sisteminde Cumhurbaşkanı, Millet Meclisi tarafından seçilmektedir. Anayasanın 70. maddesine göre Millet Meclisi, adaylar arasından üyelerinin 2/3 çoğunluğu ile

Cumhurbaşkanı seçer. Nitekim herhangi bir siyasi parti veya bir araya gelen birden fazla siyasi parti parlamentoda 2/3 çoğunluğu sağlayamamıştır. Irak'ta herhangi bir siyasi partinin parlamentoda çoğunluk sağlanamaması, Cumhurbaşkanını seçmek için koalisyon hükûmetlerinin kurulmasına yol açmıştır. Şii partiler seçimlerde başarı sağlasalar da cumhurbaşkanının seçilmesi söz konusu olduğunda mevcut hukuki zorluklardan dolayı 2/3 çoğunluğu sağlamak için Kürt partileri ile ittifak içerisine girmek zorunda kalmışlardır. Sünni kesimin hükûmette temsilini sağlamak için siyasi sürece dâhil edilerek parlamento başkanlığı, Sünni partilerine bırakılmıştır. Ayrıyeten; halkı korkutarak seçimlerden uzak tutmaya yönelik saldırıların varlığı, başta Bağdat ve Basra olmak üzere birçok kentteki seçim büroları önünde patlatılan bombalarda çok sayıda insan hayatını kaybetmesine neden olan olaylar, Kürtler gibi bazı grupların, çoğunlukta oldukları bölgelerdeki Türkmenler ve Asuriler gibi azınlıkların oy kullanmalarını engelleyici tutumları, vilayet konseylerine ilişkin sonuçlara etki edecek şekilde gerçekleştirilen göç hareketleri gerek parlamentoda gerek parlamantodan çıkan Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu seçimlerine katılım noktasında Türkmenlerin bariz bir şekilde bertaraf edilmeye çalışıldığı hukuki açıdan eleştiri getirilmesi gereken bir noktadır. Bununla birlikte Türkmenler siyasi alanda etkinlik gösterebilmek için seçimlere aktif bir şekilde katılmıştır. Bu zamana kadar Türkmenlerin katılmış olduğu seçimlerdeki hukuki temsil oranı çok değişiklik göstermemiştir.

30 Nisan 2014'te tekrardan meclis seçimlerinin yapılmasıyla Türkmenler farklı koalisyonlardan olmak üzere 12 vekil çıkarmıştır. Vekil sayısının artmasına rağmen Türkmenler bu sayıyla ülke genelindeki nüfus oranlarına bakıldığında gereği kadar temsil hakkı kazanamamıştır. Mayıs 2018'e gelindiğinde genel seçimlerde vekil sayısında bir değişiklik olmamakla birlikte Türkmenlerin siyasi arenadaki en önemli temsilcisi olan Irak Türkmen Cephesinin Kerkük dışında milletvekili çıkaramaması bölgedeki Türkmen siyaseti bakımından dikkat çekici bir durumdur. Böylece Türkmenlerin yaşamış olduğu bölgelerdeki temsil hakkının homojen bir şekilde dağıtılmadığı ve Irak anayasasındaki eşitlik ilkesinin ihlal edildiği görülmektedir.

Değişen Seçim Yasası Hakkında Bir İnceleme

2005 yılından bu yana uygulanan, partilerin aldıkları oya göre meclis üyelerinin seçilmesi anlamına gelen seçim sistemi vilayetlerin seçim çevresi olarak benimsenmesine dayanmaktadır. Yani her vilayet için belirli sayıda üyenin seçilmesi öngörülmektedir. Seçim sistemleri çoğunluk temsili ve nispi temsil olarak ikiye ayrılmaktadır. 2005 yılından itibaren Irak seçimlerinde nispi temsil sistemi ve bunun gereği olarak listeli seçim usulü uygulanmaktadır. Listeli seçim usulü bloke, tercihli oy ve karma liste olmak üzere üç şekilde olmaktadır. Bloke liste usulünde seçmen, liste içerisindeki adayların sıralanmasında herhangi bir değişiklik yapamaz. Yani oylar listenin bütünü için kullanılır ve listenin aldığı oylar adayların sırasına göre dağıtılır. Tercihli oy usulü sistemde ise seçmen, listenin içerisindeki belli bir adaya oyunu kullanarak siyasi parti veya partilerin yaptığı sıralamada değişiklik yapabilir. Karma liste usulünde seçmen farklı siyasi partilerin listelerinden belli adayları seçerek kendi listesini oluşturabilir. Irak'ta uygulanan seçim liste usulü tercihli oy usulüdür. Eskiden uygulanan bu seçim sistemi kapsamında her vilayetin kendi içinde bulunan bölgelerden ayrı ayrı aday çıkarması gerekiyordu. Bu durum temsil noktasında oyların bölünmesine sebep olduğu için Türkmenler için avantajsız bir durum meydana getiriyordu. Nitekim 2023'e gelindiğinde ise

değişen seçim yasasını incelediğimizde "çoklu seçim bölgesi" sisteminden, "kapalı liste ve tek seçim bölgesi" sistemine geçilmiştir. Böylece birleşik Irak Türkmenleri cephesi listesi ile tek bir liste olarak katılan Türkmenlerin önümüzdeki süreçte bir arada hareket etmeleri temsil edilme noktasında faydalı olacak gibi gözükmektedir. Bu yeni sistemde seçime katılacak Türkmenlerin mecliste sandalye sayısında artış beklenmekle birlikte Irak'ta pek çok parti tarafından endişeyle karşılanırsa da Türkmenlerin bu koalisyonla siyasi etkinliğinin daha da tesirli olabileceği öngörülmektedir.

IRAK'TA SEÇİM SİSTEMİ VE SEÇİM ÖRNEKLERİ (2005-2018)

Parlamento

Irak Parlamentosu, Irak Cumhuriyeti'nin tek meclisli yasama organıdır. Bu parlamento Temsilciler Meclisi adıyla da anılır. Temsilciler Meclisi 329 sandalyeden oluşmaktadır.

Irak, idari ve siyasi olarak 19 vilayetten oluşmaktadır. Bu vilayetlerde bulunan Vilayet Meclisleri söz konusu yerleşim bölgesinde pek çok hakka sahiptir. Valiler, yerel seçimle belirlenen "il genel meclisi" üyeleri arasından seçilmektedir. Belediyeler ise, Valilikler bünyesinde bir "daire başkanlığı" olarak faaliyet göstermektedir. Sadece Bağdat'ta müstakil belediye başkanlığı bulunmaktadır. Bağdat Büyükşehir Belediye Başkanı, Başbakan tarafından Parlamentonun uygun görüşü alınarak atanmaktadır.

2005-2018 arası Irak'ta yapılan parlamento seçimleri ve yerel seçimler

Irak'ın ABD tarafından işgal edilmesinin ardından ülkedeki ilk parlamento seçimleri 30 Ocak 2005 tarihinde yapıldı. Gerçek anlamda halk idaresinin sandığa yansımadağı ve pek çok problemin yaşandığı bu seçim bütün eksikliklere rağmen işgalin izlerini silmek adına bir umut olarak görülmüştür. Parlamento seçimlerinde Irak'ta bulunan 14 milyon seçmenin 8,5 milyonu sandık başına gidip oylarını kullanmışlardır. Bu oran Irak'ta oy kullanan genel nüfusun %58'ine tekabül etmektedir. Irak'ın genelinde durum böyle iken Kürt bölgesinde seçime katılma oranı %80 ile %89 arasında olup, Şii bölgelerinde bu oran %59 ile %73 arasındadır. Şii bölgelerinde seçime katılma oranını arttırmak için Ayetullah Sistani fetva vermiş ancak bu çok etkili olmamıştır. Sünni Arapların yoğunlukta bulunduğu eyaletlerde ise katılım oranı %29 ile %34 arasında kalmıştır. Musul'da katılım oranı %17 civarında iken Türkmen şehri Kerkük'te bu oran %70'i bulmuştur. Parlamentodaki toplam 275 sandalyenin 140'ı Şiiilerin oluşturduğu Birleşik Irak İttifakı tarafından kazanılmıştır. Kürt ittifakı 75 sandalye, İyad Allawi'nin laik ve orta sınıf Şii nüfusuna dayandığı söylenen partisi 40 sandalye kazanmıştır. Kalan 20 sandalye ise dokuz ufak parti tarafından paylaşılmıştır.

Bu seçim noksanları olmakla ve ABD işgal güçlerin gölgesinde yapılmakla beraber resmi anlamda Irak'ta demokratik bir ortamda yapılan ilk seçimdir. Şiiiler bu seçimde çoğunluğu alarak ülkenin geleceğine damgalarını vurmuşlardır. Türkmenler bu seçimde Irak Türkmen Cephesi (ITC) listesinden 3, Şii ittifakı listesinden 5, Kürt ittifakı listesinden 4, olmak üzere toplam 12 milletvekili çıkarabilmiştir. ITC, seçimlerde Türkiye kamuoyu açısından beklenenin çok altında oy almıştır. Tek başına bu durum dahi Türkiye'nin Irak siyasetini ve Irak'taki

Türkmenlerin durumunu tam olarak tahlil edemediğini açıkça göstermektedir. Seçimlerin gerçekleştiği 30 Ocak 2005 tarihinden yaklaşık dört ay sonra 28 Nisan 2005 tarihinde hükümet kurulmuştur. Bu hükümette Birleşik Irak İttifakı listesinden parlamentoya giren iki Türkmen vekile İmar ve İskân Bakanlığı ile Belediye ve Genel İşler Bakanlığı verilmiştir. 2005 yılındaki bu seçimin ardından Irak yoğun bir seçim atmosferine girmiştir. Ancak bu sözde seçimlerin gerçekleştirildiği süreçte, anayasa sıkça çiğnenmiş, iç savaş boyutuna varan şiddet olayları artmış ve yapılan seçimlerde yolsuzluğun arttığı iddiaları ile birlikte istikrar bozulmuş ve demokratikleşme ifadesi yönetim değişimini değil yalnızca seçim yapma gösterisine dönüşmüştür.

31 Ocak 2009 tarihinde Irak'ın tüm vilayetlerinde yerel seçimler planlanmış (Kürt bölgesel yönetiminin kontrolündeki 3 eyalet Duhok, Erbil ve Süleymaniye ile Kerkük dışında) ancak 25 Temmuz 2009 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu seçim öncesinde ülke için gerek laiklik tartışmaları gerek İslam devleti kurulacağı söylentileri ülke içi huzuru azaltmış, siyasi grupların sert mücadelesi kargaşalara sebep olmuştur. Mart 2010 tarihinde gerçekleştirilen parlamento seçimleri daha önce belirlenen tarihten bir buçuk ay geç gerçekleşmiştir. ABD'nin Irak'taki yetkilerini yerel makamlara devretmesinin ardından gerçekleşen ilk genel seçim olmasının vurgulanması bu seçimin önemini ve gecikmesinin olası sebeplerini anlamak açısından önemlidir. ABD'nin çekiliş süreci şüphesiz seçimlere de yansımıştır. Parlamentoda bulunan 325 sandalye için toplam 167 partiden oluşan 12 koalisyon ve 74 partiye mensup 6 bin 200 aday yarışmıştır. Irak'ın işgalinin ardından ilk defa milliyetçi gruplar ve laikler başarı elde etmiş ve sistem içinde söz sahibi olmaya başlamışlardır. El İrakîye ve Dava Partisi gibi açıkça merkezîyetçiliği ve milliyetçiliği savunan partilerin ilk iki sırayı alması 2003-2007 yılları arasında ülke siyasetinin en önemli tartışması olan toprak bütünlüğün korunması konusunda halkın tepkisini yansıttığı düşünülmektedir. Bu seçimlerde İyad Allavi liderliğindeki İrakîye Listesi 91 sandalyeyle birinciliği, el-Maliki'nin liderliğindeki Kanun Devleti Koalisyonu listesi 89 sandalyeyle ikinciliği ve Şii Birleşik Irak İttifakı 70 sandalyeyle üçüncülüğü kazanmıştır. Kalan 67 sandalye de 6 siyasi parti tarafından doldurulmuştur. 2010 Parlamento seçimlerine Türkmenler Türkiye'nin de görüşü ile İrakîye listesi ile ittifak yapmış, Süleymaniye ve Erbil'de de ITC ayrı liste ile tek başına seçimlere katılmıştır. ITC Irak genelinde 127.989 oy almış Kerkük ise 2005 seçimlerine göre oy sayısını yaklaşık olarak 5 bin arttırmıştır. 2010 parlamento seçimlerinde en çok oy alan iki parti koalisyon hükümeti kurabilecek durumda olmasına rağmen ABD ve İran'ın baskıları ile ulusal bir hükümet kurulması kararlaştırılmıştır. Bu süreçte tüm parti ve listelerin hükümette önemli mevki ve bakanlıkları istemesi kargaşayı doğurmuş ve hükümet, seçimden ancak 9 ay sonra kurulabilmiştir. 2010 parlamento seçimleri Türkmenler için önemli sonuçları da beraberinde getirmiş ve 325 sandalyenin sadece 10 tanesini Türkmenler almıştır. Hükümetin kurulmasının ardından Türkmenlere Tarım Bakanlığı, Vilayetlerden Sorumlu Devlet Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı verilmiştir. Irak Türkmen Cephesi bu seçimlerde başarı elde etmiş olsa da Türkmenlerin sosyal ve ekonomik hayatta etkinliğinin azlığı Irak genelinde devam etmiştir.

Irak'ta 2003'ten sonra gerçekleşen üçüncü yerel seçimler iki kademeli olarak 20 Nisan 2013 tarihinde 12 vilayette ve 20 Haziran 2013'te 2 vilayette gerçekleştirilmiştir. 2009 yılında yapılan seçimlerde olduğu gibi bu seçimde de Kürdistan Bölgesel Yönetimine bağlı Dohuk,

Erbil, Süleymaniye vilayetleri ve Kerkük mevcut güvenlik sorunları bahane edilerek seçim dışında tutulmuştur. Diğer bölgelerde yapılan seçimlerde seçimlere katılım oranı %51 civarında kalmıştır. 2009 yerel seçimlere katılımın %51, 2010 genel seçimlerine katılımın %62 olduğuna bakarak seçimlere katılma oranının değişmediğini ve siyasetçilerin halkı demokrasi adına ikna ve tatmin edemediği görülmektedir. Siyasi ve idari sürece yönelik olumsuz tepkiler, hem Şii Arapların hem de Sünni Arapların seçime katılma oranlarını büyük ölçüde düşürmüştür. 18 vilayetin 12'sinde gerçekleşen seçimlerde İl yönetimlerinde yer alabilmek amacıyla 302 siyasi oluşum 50 ittifak oluşturmuş, 8100 aday il yönetimlerinde görev alabilmek için mücadele etmiştir.

30 Nisan 2014 tarihinde Irak parlamento seçimleri gerçekleşmiştir. Bu seçimde Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) sandığa hem parlamento seçimleri için hem de Kürt bölgesi vilayet seçimleri için gitti. Irak geneli parlamento seçimlerine bakıldığında 30 Nisan 2014 tarihinde yapılan parlamento seçimlerinde Nuri El Maliki liderliğindeki Hukuk Devleti Koalisyonu 92 sandalye ile birinciliği alırken ikinci sırada 33 sandalye ile rakibi Sadr Hareketi'ne bağlı Liberal Blok yer almıştır. Bu seçimde resmî sonuçlara göre seçimin kazanan taraflarının Şiiler ve Kürtler olduğu kabul edilmektedir. Sünni blokların ise ittifak yapmadan girdikleri bu seçimde oy kaybettiği görülmektedir. Seçimlere 107 liste ile gidilmiş ve 9 bin aday 328 sandalye için yarışmıştır. Irak Başbakanı Nuri el-Maliki'nin Kanun Devleti Koalisyonu, Şiilerin çoğunlukta olduğu Bağdat, Basra, Necef, Kerbela, Vasit, Misan, Babil, Zikar, Musenna ve Kadisiye'de en çok oy alan parti olmuştur. 2010'da yapılan seçimlerde 57 sandalye kazanan Kürtler, 2014 parlamento seçimlerinde 62 milletvekili çıkararak parlamentodaki sandalye sayısını arttırmıştır. Kürtler kendilerine 44 kontenjanın ayrıldığı Erbil, Süleymaniye ve Duhok'un dışında Kerkük'te 8, Musul'da 8, Diyala'da 2 sandalye kazandı. Sünni çevreler ittifak yapmadan girdikleri bu seçimde çeşitli partilerden toplam 54 sandalye kazanmışlardır.

2014 parlamento seçimlerinde Türkmenler toplamda 10 milletvekili çıkarmışlardır. Bu durumun temel sebebi Türkmenlerin kendi içlerindeki bölünmüşlüğü ve buna bağlı olarak da Türkmen halkın sandık başına gitmemesi olarak kabul edilmiştir. 2003'ten 2010 seçimlerine kadar Irak siyaseti Şii, Sünni ve Kürtler arasındaki kamplaşmalar üzerinden ilerlemiş, Türkmenler yerleşim bölgelerinde hayata tutunma mücadelesi vermekten siyasi mücadelede aktif bir aktör haline gelememiştir. 2010 seçimlerinde Irakiye Listesi'nin kurulması ve Şii grupların Nuri El-Maliki liderliğindeki Kanun Devleti Koalisyonu ve Sadr-Hekim ittifakının önderliğindeki Irak Ulusal İttifakı adı altında seçimlerde iki grup halinde yer almasıyla Irak siyaseti yeni bir döneme girmiştir.. Söz konusu Şii gruplar seçimlerden sonra bir araya gelmiş olsalar da 2013 il meclisi seçimlerinde kendi aralarındaki anlaşmazlıklar ve ayrışmalar iyice ortaya çıkmış ve bu tartışma ortamındaki ayrışmalar diğer gruplara da yansımıştır. Özellikle Sünni gruplar arasındaki ayrışma dikkat çekmiştir. Bu çatışma ve parçalanma durumu 2018 seçimine giden süreçte devam etmiştir. İçinde bulunulan bu durum ve ülkedeki güvenlik problemleri nedeniyle, 2017 yılında yapılması beklenen yerel seçimler 2018 yılına ertelenmiş ve parlamento seçimleri ile birlikte yapılması kararı alınmıştır.

12 Mayıs 2018 tarihinde gerçekleştirilen seçimde koalisyon ve ittifakların olmaması karmaşık bir siyasi ortam yaratmıştır. 2018 seçimleri, Sünni, Kürt ve Türkmen güçlerinin yanı sıra Şii siyasi güçlerin farklı listeleri arasında da rekabete yol açmıştır. Seçim komisyonu,

seçimlere resmî katılım oranının %44,52 olduğunu açıklamıştır ancak partileri bu seçimlere katılan siyasi liderler dâhil olmak üzere, bu seçimleri inceleyenlerin birçoğu gerçek katılımın %20'yi geçmediğini ifade etmektedir. Ülkenin bir önceki seçiminden 2018'e kadar gelen sürede siyasi istikrarsızlık, mezhep çatışmaları ve siyasilerden ümidin yitirilmesi bu ciddi düşüşün en önemli yordayıcılarından olarak iddia edilmektedir. Resmî kurumlardan yapılan açıklamalarda Sadr Hareketi'nin lideri Mukteda es-Sadr'a bağlı Sairun Koalisyonu 54 sandalye elde ederek seçimlerde birinci olurken İran tarafından desteklenen silahlı siyasi güçlerin çoğunu barındıran El Fetih Koalisyonu 47 sandalye ile ikinci sırada ve eski Başbakan el-İbadi liderliğindeki Zafer Koalisyonu ise 42 sandalyeyle üçüncü sırada yer almıştır. 2018 yılında yapılan bu seçim IŞİD'in toprak hâkimiyetinin bitirilmesinin ardından düzenlenen ilk seçim olması yönüyle önemlidir. Ancak Kerkük ve Türkmenler özelinde bu önemine ek olarak 16 Ekim 2017 tarihinde merkezi hükümetin bulunduğu müdahale ile peşmergenin şehirden çıkarılmasından sonra yapılan ilk seçim olması nedeniyle de dikkat çekmiştir.

Irak'ta 30 Eylül 2018 tarihinde IKBY'nin Erbil, Süleymaniye, Duhok ve Halepçe vilayetlerinde yerel seçimler gerçekleştirildi. Yasal süre gereği 2017 yılında olması gereken seçimler ertelenerek 2018 yılında gerçekleştirildi. 2003'ten itibaren yapılan seçimlerle kıyaslandığında Iraklı Kürtler bu seçime en bölünmüş listeler ve siyasi ittifaklarla katılım sağladı. Bunun sebebi olarak 2013 yılında yapılan parlamento seçimlerinin ardından meydana gelen derin siyasi kriz ve hizipleşme krizi görülmektedir. 30 Eylül 2018 tarihinde yapılan seçimlerde Mesut Barzani liderliğindeki Kürdistan demokrat partisi birinci parti oldu. İslamcı partilerin oy oranlarında düşüş yaşanan bu seçimde %45 oy oranı ile KDP en yakın rakip partisi Kürdistan yurtseverler birliği partisinden iki kat fazla oy almıştır. 2013 yılında yapılan seçimlere katılım oranı %73 iken 2018 yılına gelindiğinde bu oran Erbil'de yüzde 58, Duhok'ta yüzde 61, Süleymaniye'de yüzde 51 olarak açıklanmıştır.

18 Aralık 2023 Seçimlerinin Önemi

Türkmenlerin yaşadığı bölgelerin Araplaştırılması ya da Kürtleştirilmesi için uzun yıllardır demografik yapıyı değiştirme çabası vardır. Türkmenlerin yoğun olarak bulunduğu bölgelerde demografik yapıyı alt üst etmenin sebepleri arasında siyasi, ekonomik, etnik sebepler bulunmaktadır. Yıllardır Türkmeneli bölgesinin petrol kaynaklarını ele geçirme arzusu, siyasi üstünlüğü yakalayıp bu topraklar hakkında söz sahibi olma isteği ile demografik yapıyı değiştirmek için farklı yıllarda, farklı kişiler tarafından, farklı yollara başvurma yoluna gidilmiştir. Türklüğü unutturulup Araplaştırılmak istenen Türkmenler 'Araplaştırma Politikası' kapsamında zorla nüfusa Arap olarak kaydedilmeye çalışılmıştır. On binlerce Arap maaş ve arazi karşılığında Türkmen şehirlerine yerleştirilmiştir. 2003'e kadar devam eden 'Araplaştırma Politikası' istenilen sonucu vermeyince ABD ve Kürt peşmergelerin ortaklığında 'Kürtleştirme Politikası' devreye sokulmuştur. Bu amaçlar uğrunda bölgeye suni Kürt göçleri yaptırılmıştır. 'Kürtleştirme Politikası' kapsamında 600 bin Kürt maaş karşılığında Türkmen şehirlerine yerleştirilmiştir. 300 bin Kürt bölgede seçimlerde üstünlük sağlamak amacıyla seçmen olarak kayıtlara sokulmuştur. Yağma ve talanlar esnasında birçok Türkmen'in nüfus kayıtlarını yok edilmiştir. Türkmenlerin yönetimde söz sahibi olmasını istemeyenlerin nüfus politikaları adı altında demografik yapıyı değiştirmek için gösterdikleri çaba ortadadır. Türkmenlerin üzerine oynanan oyunların temel sebebi Türkmenlerin güçlü, birlik sahibi, söz sahibi olmasının

istenmeyişidir. Önümüzdeki yerel seçimler Türkmenlerin gücünü, birliğini ve bu toprakların öz evladı olup asıl söz hakkının kendilerinde olduğunu göstermek açısından önem taşımaktadır. 18 Aralık tarihinde yapılması planlanan yerel seçimlerin bir diğer önemi ise 2013'ten beri yerel seçimlerin yapılamamasından kaynaklanmaktadır. Kerkük'te ise bu tarih 2005'e dayanmaktadır. Başlarda çeşitli siyasi ve güvenlik problemleri ile yapılamayan seçimlerde en son 2019 yılında protesto gösterilerinin ardından il meclisleri feshedilmişti. Sonraki yıllarda yerel seçimleri yapmak üzere girişimler olsa bile başarı ile sonuçlanmamıştır. Şimdi ise gözler 18 Aralık 2023 tarihine çevrilmiştir. Yıllar sonra tekrar yerel seçime gitmek Türkmenler için önem arz etmektedir. Çünkü Türkmen kentlerinde söz sahibi olmak hakkı Türkmeneli davası için önemli bir araç olacaktır. Bölgede de durumun ehemmiyetinin farkında olunacak ki yerel seçimlere, Kerkük'te, tek liste ile girme kararı alınmıştır. Bu kararın Türkmenlerin lehine sonuçlar doğurması tahmin ediliyor. Kerkük'te seçimlerde birlik kararını açıklayan ITC Başkanı Hasan Turan, Türkmenler için önümüzdeki yerel seçimin önemine dikkat çekip herkesi sandık başına çağırdı. *"Kerkük'ün bir daha o güvensiz, istikrarsız ve kara günlere geri dönmemesi için Türkmenler seçime katılmalı."* Diyen Turan hiçbir Türkmen'in sandığa gitmeme gibi bir lüksünün olmadığını ifade etti.

Önümüzdeki yerel seçimlerde en çok dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi de seçim güvenliği olacaktır. Zaten önceki seçimlerde yapılan usulsüzlüklerden ve idarelerdeki yolsuzluklardan kaynaklı güven ortamı bulunmamaktadır. Çıkan sonuçların doğru lanse edilmesi zorlaştırılmaktadır. Bu sebeple pek çok boykot ve protestoya sahne olan Irak seçimleri toplum huzurunu bozacak kargaşa ortamlarına davet çıkarmaktadır. Geçmişte de seçim öncesi ve sonrası yaşanan hadiseler bunları göstermektedir. Özellikle Kerkük'te tartışmalar had safhaya gelmektedir. 2018 tarihinde Kerkük'te seçim sandıklarının yanında yaşanan 3 ayrı terör eylemi bunların örneklerindedir. Türkmen kentlerinde geçmişten günümüze yapılmaya çalışılan demografik değişiklikler Türkmenler için olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Yerelde ve parlamentoda seslerinin temsil imkânlarını azaltmıştır. Ancak yıllardır sürdürülen bir mücadele geçtiğimiz aylarda meyvesini vermiştir. Seçimlerde aslında Kerküklü olmayan yüzbinlerce seçmenin Kerkük'te oy kullanması endişelerden birisiydi. Bu sebeple Kerkük özelinde kritik bir düzenleme meclisten geçti. Konuya ilişkin Irak Meclisi Türkmen Grubu Başkanı Erşat Salihi, "Günlerdir uğraşımı verdiğimiz, Kerkük ile ilgili olan ve Kerkük dışından getirilen seçmenlerin oy vermemesini içeren yasayı meclisten geçirdik. Sayımız az olsa da Mecliste gücümüzü ispat ettik. Kerkük'ün kimliğinin değişmesine asla müsaade etmeyeceğiz." ifadelerini kullandı. Seçim yasasında yapılan düzenlemeye göre Kerkük'teki seçmen kütükleri incelenecek ve Kerküklü seçmenlerin nüfus cüzdanı ile gıda karnesi eşleştirilecek. Eşleşme olmayan kişiler yerel seçimlerde oy kullanamayacak. Bu gelişmeler ışığında tüm Türkmenler sandıklara gitmeli, hakları olan oylarını kullanmalıdır. Gün Türkmeneli davası için birlik olma günüdür.

TÜRKMENLERİN IRAK'TA KARŞILAŞTIKLARI PROBLEMLERE VE TÜRKMENLERE UYGULANAN POLİTİKALARA KARŞI TÜRKİYE'NİN MEDYADAKİ TAVRI

2005 ve Öncesi

2012 yılına kadar Türkiye'nin Türkmenlerin Irak'taki problemleri veya Türkmenlere uygulanan politikalar hakkında medyaya yansıyan bilgiler diğer yıllara oranla sınırlıdır. Hatta 2004 yılında Hürriyet Gazetesi'nde yayımlanan "Telafer'den mektup var." isimli başlıkta Telafer'den mesaj yollayan Yahya Seyfibeyoğlu'nun, ABD bombaları altındaki Türkmenlerin, zor durumunu anlatan mektubunu aynen yayımlanmıştır ve orada bu meseleden bahsetmektedir. Mektupta, "... dün sizlere Telafer'de olan olaylardan bir mesaj gönderdim ama maalesef hiçbir netice duymadım. TV'yi izleyip ve çıkan gazetelerde hiçbir Telafer'le ilgili bir haber duymadım ve görmedim. Ne için abilerim gazetede bir büyük yazıyla veya TV'de bir kısa sözle yayınlamak zor mu sizler için? Veya Irak Türkmenleri için, öz kan kardeşleriniz için bu istediğim şey çok mu teklüf eder ..." ifadelerini kullanan Seyfibeyoğlu, mektubun devamında da yaşanan acılardan bahsetmiş ve "Neredesin büyük Türkiye" sözleriyle yazısını sonlandırmıştır.

Türkiye, 2003'teki Irak'ın işgalinden itibaren Türkmenlerin siyasi ve kültürel haklarını gündeme getirmiştir. 2005 Irak Anayasası'nda, Türkmenler, ayrı bir siyasi varlık olarak tanınmasalar da sosyal, kültürel ve ekonomik haklara sahip bulunmaktadır. Haklarının Anayasada yer alması kendi kimliklerini yaşama ve koruma olanağını da beraberinde getirmektedir. Öte yandan, Kerkük'ün Kürt federal yönetimine dâhil edilmesine karşı çıkılmakta ve özel bir statü alması savunulmaktadır. Bununla birlikte, Kerkük için ayrı bir seçim yapılmasını talep eden Türkiye, Kerkük İl Meclisi'nde, Türkmenlerin Arap ve Kürtlerle eşit sandalyeye sahip olması gerektiğini ileri sürmektedir.

2006-2012 Yılları

Bu yıllarda, öncesinde olduğu gibi medyada yer alan haberler ve siyasilerin açıklamaları sınırlı miktardadır ancak geçmişe oranla artış söz konusudur.

2007 yılında, dönemin Türkmeneli Sağlık Sosyal ve Yardımlaşma Derneği Genel Başkanı Dr. Aydın Beyatlı, Kerkük'e 400 bin peşmerge getirildiğini, bunlardan 100 bininin silahlı olduğunu ve Türkmenlere katliam yapmak için beklediğini iddia etmiş ve Türkiye'de bunun üzerine haberler yapılmıştır.

20 Haziran 2009 günü, Kerkük'e bağlı Tuzhurmatu ilçesinde gerçekleştirilen ve 80'den fazla kişinin ölmesi ve 200 civarında kişinin yaralanmasına neden olan saldırı ne yazık ki Türkiye'deki haber sitelerinde pek yazılmamış ve yer bulmamıştır.

2011 yılında Kerkük'te bir saldırı düzenlendiği bilinmektedir ancak bu saldırıya resmî haber sitelerinde rastlanılmamıştır. Saldırı, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından "Irak'ın Kerkük kentinde 19 Mayıs 2011 günü sabah saatlerinde güvenlik güçlerine yönelik olarak gerçekleştirilen üç ayrı bombalı saldırı sonucu, ilk belirlemelere göre 27 kişinin hayatını kaybettiği ve 90'dan fazla kişinin yaralandığı üzüntüyle öğrenilmiştir." ifadeleriyle duyurulmuştur.

2013 Yılı

16 Ocak 2013 tarihinde Kerkük ve Tuzhurmatu şehirlerinde terör saldırıları gerçekleşmişti. Kamuoyunda bu olay duyulmasa da ve bununla ilgili pek haber yapılmasa da

T.C. Dışişleri Bakanlığı 17 Ocak'ta bu saldırıları kınadığıyla ilgili bir duyuru yayımladı ve duyuruda “Şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da terörle mücadele alanında kardeş Irak halkı ile dayanışma içinde olmayı sürdürmekte kararlı olan ülkemiz, saldırılarda yaralanan Iraklılara yardımda bulunmaya da hazırdır.” ifadeleri kullanıldı. 14 Temmuz'da TRT Haber'de yapılan habere göre, Irak'ta son dönemde artış gösteren terör saldırılarının ramazan ayında da devam etmesinin yaşanan üzüntüyü artırdığı ile ilgili Dışişleri Bakanlığında yazılı bir açıklama yapıldı. Kerkük'te bir kahvehanede iftar yemeği yenilmesinden sonra düzenlenen saldırıda 38 kişi hayatını kaybetmiş, 26 kişi de yaralanmıştı. 13 Ağustos 2013'te yapılan bir haberde, Kuzey Petrol Şirketi'nin verilerine göre, 2013 yılında şimdiye kadar Kerkük-Yumurtalık Petrol Boru Hattı'nı hedef alan 37 saldırı gerçekleştiği kaydedilmiştir. Bu patlamaların Türkiye'de sıkça haber konusu olduğunu görmekteyiz.

2014 yılında Anadolu Ajansı muhabirlerine açıklamada bulunan dönemin Türkmeneli Dernekler Federasyonu Başkanı Kemal Beyatlı, 2013 yılında Irak'taki Türkmen şehirlerinde meydana gelen patlamalarda 293 kişinin hayatını kaybettiğini, 3 bin 500 kişinin yaralandığını, bin 100 evin yıkıldığını, 200 işyeri ve 250 aracın kullanılamaz hale geldiğini söylemiştir. Ayrıca 2013 yılında Irak'taki patlamalardan birkaçının görüntülerine Anadolu Ajansı'nın ulaşmış olduğunu ve haber olarak paylaştığını belirtmek gerekir.

2014 Yılı

Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı ve Türkmeneli Dernekleri Federasyonu işbirliği ile 4-9 Şubat 2014 tarihleri arasında Eskişehir'de “Irak Türkleri Haftası” etkinlikleri düzenlendi. Kerkük Milletvekili ve Irak Parlamentosu Irak-Türkiye Parlamenterler Dostluk Grubu Başkanı Jale Yunus Neftçi, programda Türkmenlerin problemlerinden, yaşanan saldırılardan ve yapılacak olan seçimlerle ilgili endişelerinden bahsetti. Neftçi, seçimlerden bahsettiği sırada, “Türkiye hükümetinin desteği bizim için çok önemli. Biz gözümüzü Türkiye'ye dikiyoruz.” ifadelerini kullandı ve basında sesini duyurdu. 2014 yılında dikkat çeken bir husus da Kerkük'teki petrol boru hattı hakkındadır. Ne kadar Türkmenlerin yaşadıkları hakkında bazı haberler yapılıyor olsa da genel itibarıyla Türkmeneli'ne karşı saldırılar sürerken petrol boru hatlarına yapılan saldırıların konuşulduğunu ve gündem olduğunu görmekteyiz. 2014'ün haziran ayında, Musul'daki IŞİD saldırıları neticesinde binlerce Musullu başka şehirlere göç etmek durumunda kalmıştı ve bu bölgede saldırılar giderek artmaktaydı. O dönemde başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan, Musul'daki gelişmelerle ilgili dönemin ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden ile telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Yaklaşık yarım saat süren telefon görüşmesinde Erdoğan ve Biden, Irak'taki son durum ve hâlen bu ülkede tutulan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının zarar görmeksizin dönüşlerini sağlamaya yönelik çalışmalar hakkında istişarede bulundu. “Biden ve Erdoğan, IŞİD bölge ve uluslararası güvenliğe yönelik tehdidini ele aldı.” denilen açıklamada, “Biden ve Erdoğan, Iraklıların ve Iraklı liderlerin bu ortak tehdide karşı birlik olmasına acil ihtiyaç olduğu noktasında mutabık kaldı, siyasi ve güvenlik zorluklarını ele aldı.” ifadesi kullanıldı. 19 Haziran 2014'te Anadolu Ajansı tarafından yapılan haberde AA muhabirlerinin görüntülediği Tuzhurmatu sokaklarının fotoğrafları paylaşıldı. Haberde, “Irak Şam İslam Devleti (IŞİD) terör örgütünün, tehdidi altındaki Tuzhurmatu nahiyesindeki halk, evlerini terk ederek Kerkük'e sığındı. AA muhabirinin görüntülediği Kerkük'ün 15 bin nüfuslu Tuzhurmatu nahiyesi, bir

hayalet şehri andırıyor. Cadde ve sokakların bomboş olduğu nahiyede, dükkanlar kapalı.” şeklinde açıklama yapıldı.

Musul Başkonsoloslukundaki Türk vatandaşlarının IŞİD terör örgütü tarafından alıkonulmalarıyla ilgili yayın yasağı konulması üzerine bazı basın ve yayın kuruluşlarının iddialarının aksine, bunun Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun kararı olmadığı açıklandı. Söz konusu yayın yasağına, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine, Ankara 9. Ağır Ceza Mahkemesince karar verildiği oraya çıktı. Sonrasında bununla ilgili yayın yasağı kararının kaldırılması için yapılan başvuru da reddedildi. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, “Türkiye Cumhuriyeti için Ankara’nın kaderiyle Musul, Kerkük ve tüm Türkmeneli’nin kaderi bir ve aynıdır. Hükümet, IŞİD komplosunu önleyemezse, bildik teslimiyetçiliğini bu konuda da tekrarlırsa felaket kapımızdadır. Hükümet hemen askeri müdahale seçeneği öncelikli olmak üzere, tüm tedbirleri hızla, sırasıyla ve etap etap planlamalı, arkasından da çekinmeden, korkmadan icra etmelidir” dedi ve o dönemin başbakanı olan Recep Tayyip Erdoğan’a seslendi.

2015

2015’in nisan ayında, Kırım Tatar Türklerinin lideri Mustafa Abdülcemil Kırımoglu’na Iraklı Türkmenler tarafından gönderilen bayrak teslim edildi. Türkçe Konuşan Ülkeler Uluslararası Gazeteciler Derneği Genel Başkanı Güngör Yavuzaslan, Ukrayna Milletvekili ve Kırım Tatar Türklerinin lideri Mustafa Abdülcemil Kırımoglu ile Ankara’da bir araya geldi. Yavuzaslan, “Kuzeyin ve güneyin gök bayrakları Ankara’da birbirine kavuştu. Bu şerefli bayrak kahraman Irak Türkmenlerini Sayın Kırımoglu’na hediyesidir” dedi. Gönderilen bayrak için teşekkür eden Abdülcemil Kırımoglu, “Irak’taki kardeşlerimizin de acılarını yüreğimizde hissediyoruz. Kırım Tatar Türklerinden Irak Türkmenlerine selam olsun. Erşat beyi ve tüm Türkmenleri selamlıyorum” diye konuştu.

2016

Türk Kızılayından yapılan yazılı açıklamaya göre, DEAŞ’ın işgal ettiği Musul kentini kurtarma operasyonunun ardından yaşanabilecek insani krize karşı, "Musul da Senin Yurdun" kampanyası başlatıldı. Türk Kızılayı Genel Başkanı Kerem Kınık, "Bölgede yaşayan insanlar bizim bin yıllık akrabalarımız, komşularımız, kardeşlerimizdir. Bu dramda ilk önce baktıkları bölge Türkiye ve ilk yardım bekledikleri topluluk da milletimizdir. Onları yalnız bırakmayacağız, elinden tutacağız ve yaralarını saracağız. Musul da bizim yurdumuz. O insanları bir terör örgütünün ateş çemberinde bırakmayalım." dedi. Ekim ayında yapılan haberde, Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığında Musul ve Kerkük'te Osmanlı dönemine ait 1847-1917 yıllarını kapsayan 77 bin 63 tapu kaydı bulunduğu açıklandı. Binlerce tarihi tapu kaydının saklandığı arşiv odasının kapılarını Anadolu Ajansına (AA) açan Arşiv Dairesi Başkanı Zeynel Abidin Türkoğlu, arşivde 1847 öncesi döneme ait Musul'un 87, Kerkük'ün de 96 tapu tahrir defterinin bulunduğunu belirterek, 1847'den sonra yer alan kayıtlara ilişkin ise şu bilgileri verdi: "Kerkük'ün 1909 yılını ihtiva eden bir adet defteri var. Musul'un ise 51 adet defteri var. Musul'un kiler 1847-1917 yılları arasını kapsıyor. Musul ve Kerkük'e ait zabıt kayıt defterlerinde 77 bin 63 adet tapu kaydı mevcut. Bu kayıtlar 2 nüsha olarak tutulmuş, bir tanesi merkezde bir tanesi de mahallinde kalmıştır. Şu anda mahallinde kalan defterlerin durumunu

biz açıkçası bilmiyoruz. Yalnız bizim elimizdeki defterler çok sağlam bir şekilde muhafaza edilmektedir. Bu tapu kayıtları, bizim, oralarda bulunduğumuzun ve zamanında oraların bizlere ait olduğunun, bizim oralarda hak talep etme durumunda olduğumuzun belgelerdir."

2017

2017'nin Mart ayının sonunda MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, sosyal medya hesabı üzerinden Türkmenler hakkında değerlendirmelerde bulundu. Bahçeli, "Türkmeneli teslim edilemez, yok edilemez. Kerkük Türk'tür, Türk'ün öz yurdudur. Türkmeneli Türk milletinin cümle kapısıdır. Şayet kırılırsa Anadolu toprakları hepimize dar edilir. Söylemişim demek istemiyorum; ama yine haklıyız, yine haklı çıktık." değerlendirmesini yaptı. "Kerkük Türkiye'nin Irak'taki soydaşı, gardaşı, kaderdaşı, her şeyidir." paylaşımında bulunan Bahçeli, Türkmenleri savunmanın Türkiye'yi savunmak olduğunu, artık bu tarihi ve jeopolitik gerçeğin görülmesi gerektiğini vurguladı. 2017'nin nisan ayında Türkmeneli Dernekler Federasyonu ve Alperen Ocakları Eğitim ve Dayanışma Vakfı, Kerkük'teki resmi binalara IKBY bayrağının asılmasına tepki göstermiştir. Şişli'de bulunan Irak Cumhuriyeti İstanbul Başkonsoloslugu önünde, ellerinde Türkiye, Irak ve Türkmen bayrakları bulunan bir grup toplanmış ve sloganlarla protesto yapmışlardır. 2017'nin Nisan ve Mayıs ayında Anadolu Ajansı tarafından, Doç. Dr. Serhat Erkmen'in iki adet analizine yer verilmiştir. Bunlardan ilki, "Kerkük'te yeni bir dönem mi sonun başlangıcı mı?", diğeri de "Türkmeneli'nin kanayan yarası Telafer" başlığıyla yayımlanmıştır. 2017'nin Temmuz ayında, dönemin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Hüseyin Müftüoğlu, Telafer'deki teröre ilişkin, "Terör örgütünün, Telafer civarındaki köylerden kaçan çok sayıda Türkmen soydaşımızı katlettiğine dair haberlerden büyük infial duyulmuştur." ifadesini kullandı ve baş sağlığı diledi. Musul İl Meclisi Başkan Yardımcısı Nureddin Kaplan, DEAŞ'ın Telafer'den güvenli bölgelere kaçmaya çalışan yaklaşık 200 Türkmen'i bir süre alıkoyduktan sonra infaz ettiğini bildirmişti.

Eylül ayının sonlarında, dönemin Türkiye Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Ömer Çelik, Kerkük konusundaki hassasiyetlerini koruyacaklarına dair bir açıklama yaptı. Çelik'in yaptığı açıklamalar içinde şu sözleri dikkat çekmektedir: "Terörle mücadelede de aşacağız. Saimbeylilerin hassas olduğu bir konu var biliyorum. Kerkük meselesi Türkmenler meselesi. Biz Irak'taki, Kuzey Irak'taki Türkmenler, Kürtler, Araplar, bütün halklara kardeş gözüyle baktığımız için bugüne kadar Türkiye Cumhuriyeti, onlara elinden gelen yardımı yaptı. Bizim hiçbir millete, dininden mezhebinde ya da ırkından dolayı bir düşmanlığımız yoktur. Hepsini kardeş biliriz. Hepsi Allah'ın yarattığı bir kuldur. Nitekim Türkiye'de de Kürt kardeşlerimizle, Arap kardeşlerimizle hepimiz tek bir millet olarak, Türk milleti olarak, ortak bir vatandaşlık duygusu içinde, kaderdaşlık duygusu içinde, ortak gelecek duygusu içerisinde beraberce yaşıyoruz."

2017'nin Aralık ayında Prof. Dr. Turan Yazgan'ın vefatının 5. yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Kültürel Etkinlikler Müdürlüğü ile Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından düzenlenen törende "Türk Dünyası Turan Yazgan Büyük Ödülü"nü, Irak Türkmen Cephesi Başkanı ve Kerkük Milletvekili Erşad Salihî aldı. Ödülü alan Salihî, "Türk Dünyası'nın Kanayan Yarası Türkmeneli" başlıklı konuşmasında, Türkmenlerin belki de tarihin en kritik sürecini yaşadığını ve bu sürecin bir varoluş mücadelesi olduğunu anlattı. Salihî,

"Türkmen halkı silahlı grupların baskısı ile büyük devletlerin güç mücadelesi arasında bir var olma mücadelesi veriyor. Bugün bu mücadelenin bir neferiyiz. Halkımıza önderlik etmek için elimizden geleni yapıyoruz. Telafer'den Mendeli'ye kadar savaşın ve şiddetin izleri her köşede görülebilir. Bu olaylarda yüzlerce şehit verdik. Askerlerimiz, akıncılarımız, gençlerimiz, kadınlarımız, yaşlılarımız hatta çocuklarımız bombalarla, silahlarla ya da kaçırılarak öldürüldü. Direniyoruz, gelecekte de direneceğiz." diye konuştu.

2018

2018'in ilk aylarında Türkiye, Irak Türkmen Cephesi'nin Kerkük şehri Askeri semti sorumlusu Alaattin Maksut Ali'nin hayatını kaybetmesine yol açan silahlı saldırıyı kınadı. Yapılan açıklamada, "Kerkük'te terör odaklarının halen varlığını sürdürdüğünü gösteren bu saldırıyı düzenleyen ve azmettirenlerin en kısa sürede adalet önüne çıkarılmalarını bekliyoruz." ifadeleri kullanıldı. 2018'in Mart ayında, Türkmeneli Televizyonu tarafından çekimleri tamamlanan "Men Türkmenem Men Begem" belgesel filmi galası bir otelde gerçekleştirildi. Burada konuşma yapan dönemin Başbakan Yardımcısı Çavuşoğlu, yaklaşık bir asırdan bu yana Türkmenlere uygulanan sistematik baskı ve katliamlar olduğunu dile getirdi ve "Türkmen köylerini bombalayanlar karşılarında her zaman Türkiye'yi bulacak, Mehmetçik'i bulacak. Tarihi itibarıyla baktığımız zaman, kim ne derse desin, Kerkük bir Türkmen şehridir. Türkmen kardeşlerimiz de bizim kırmızı çizgimizdir. Hangi zulmü, baskıyı yaparlarsa yapsınlar, hangi oyunları oynarlarsa oynasınlar bu gerçek değişmeyecek. Asimilasyona, zulme ve baskıya rağmen değişmeyecek. En kalbi temennim odur ki kardeşçe bu coğrafyada Arap'ı, Türkmen'i, Kürt'ü birlikte yaşasın. Sen-ben kavgasını, kavmiyetçilik ve ırkçılığı köruklemek suretiyle fitne tohumları yayanlara inat birliğimizi, dirliğimizi kollayacağız. Allah bu onuru daim eylesin, aziz milletimizin, Türkmen kardeşlerimizin bahtını açık etsin." dedi.

2018'in haziran ayında, Musul'da Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı Reşidiye bölgesinde, Türk Kızılayı tarafından 600 kişilik iftar programı yapıldı. Yemek, Albaraka Türk Bankasının sponsorluğu ve Irak Türkmen Cephesi'nin desteğiyle düzenlendi.

Haziran ayında Dışişleri Bakanlığı, Irak Kerkük'te kent merkezinde düzenlenen bombalı saldırıları şiddetle kınadı. Yazılı açıklamada, "Kerkük'te seçim usulsüzlüğü iddiaları hakkında bir süredir barışçıl gösteriler düzenlemekte olan soydaşlarımızın meşru taleplerinin, adil, şeffaf ve hızlı biçimde değerlendirilmeye alınmasının önemini yeniden vurguluyoruz." ifadeleri kullanıldı.[86] Temmuz ayında yine Dışişleri Bakanlığı, Irak Kerkük'te seçim sandıklarının yer aldığı depoya düzenlenen bombalı saldırıyı şiddetle kınadığına dair açıklama yaptı. 2018'in Aralık ayında yapılan haberlerde Kerkük'te ateşe verilen Osmanlı eserlerinden biri olan Kayseri Çarşısı'nın onarımının, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) tarafından resmen başlatıldığı açıklandı.[90] Dönemin Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Fatih Yıldız, bu konuda yaptığı açıklama sırasında Kerkük'teki vize ve başkonsolosluk mevzusuna da değindi. Yıldız, "Kerkük insanı çok mağdur. Kerkük'teki insanların Türkiye vizesine daha kolay başvurması önemli. Bu, sadece Türkmenler için değil, Kürtler, Araplar ve Hristiyanlarla da konuştuğumuzda en öncelikli konulardan biri. Türkiye'ye olan bu teveccüh güzel. Hele önümüzdeki dönemde Kerkük'teki Havalimanı faaliyete geçerse ve insanlar Kerkük'ten Türkiye'ye doğrudan uçarsa bu birbirini tamamlayacak unsurlar olacak. Türkiye'nin Kerkük'teki

resmi varlığı da (Başkonsolosluk) kente bir katma değer katacak. Vize merkezi faaliyete geçtikten sonra bu konuyu (Başkonsolosluk) gündemimize alacağız" açıklamasında bulundu. Ayın sonlarında doğru da Büyükelçisi Fatih Yıldız, Irak'ın diğer kentleri gibi Kerkük ve Necef'in de Türkiye açısından önemli olduğuna dikkati çekerek, "Çok uzun süreden beri planladığımız adımı atarak, Kerkük ve Necef'te başkonsolosluk açılması için resmi talebimizi Irak makamlarına aktardık. Bu konu, önceki yıllarda da ikili ilişkilerde hep gündemdeydi" şeklinde bir açıklama yaptı.

2005-2018 yılları arasında yapılan haberlere baktığımızda Türkiye'de hükümetin Türkmeneli meselesine Irak'ın bütünlüğünü ve Türkiye'nin huzuru açısından baktığını görmekteyiz. Coğrafya, "Osmanlı toprakları" ve "din kardeşliği" hususunda değerlendirirken -birkaç söylem olsa da- çoğu zaman Misak-ı Millî sınırlarından bahsedilmediği görülmektedir. Türkiye, hem Irak'ta hem Suriye'de hem de diğer ihtilafli ve çatışmalı bölgelerde durumdan vazife çıkararak herhangi bir ülkenin toprak bütünlüğüne el uzatmamayan nadir ülkelerden biridir. Irak genelinde yaşanan saldırılar sıkça gündem olmaktadır. Türkmenlere uygulanan politikalardan ve yaşadıkları soykırım hamlelerinden oldukça sınırlı şekilde bahsedilmiştir. Yapılan kınama açıklamaları sadece sözde kalmıştır ve Türkmenlere yönelik esaslı politikalar gerçekleştirilmemiştir.

SONUÇ

Kadim bir tarihi olan ve büyük medeniyetlere ev sahipliği yapan Orta Doğu, bugün maalesef bu özellikleriyle değil; işgaller, savaşlar, etnik ve mezhepsel çatışmalarla anılmakta ve bilinmektedir. Orta Doğu bu haliyle maalesef dünyada en fazla kan dökülen coğrafyaların başında gelmektedir. Hem sınırimızın yanı başında olması hem de bu coğrafyanın pek çok noktasında bulunan Türk varlığı dolayısıyla Türkiye, Orta Doğu ile daima yakından ilgilenmiştir. Buna rağmen bölgeye dair derinlemesine analizlerin üretilmemesi başta Suriye ve Irak'taki Türkmenler olmak üzere bölgedeki Türk varlığının yeterince tanınmaması üzerinde ciddiyle düşünmemiz gereken bir konudur. Türkiye, özellikle mezhepsel saiklerle politika üretme hatasına düşerek uzun yıllar boyunca bölgenin gerçeklerine uygun hareket edememiştir. Bununla birlikte Irak'ın işgali sonrasındaki süreçte Türkmenlere karşı yapılan her türlü asimilasyon ve terör eylemlerine karşı da Ankara gereken cevabı vermekte gecikmiştir. Öte yandan Suriye iç savaşının başladığı günden bu yana Türkiye'nin takınmış olduğu tavrın diplomatik anlamda atılmış bir dizi yanlış adım olduğu gerçeği bugün herkes tarafından kabul edilmektedir.

ABD işgali sonrasında eski günlerine dönmesine bir türlü müsaade edilmeyen Irak'ta 18 Aralık 2023 tarihinde gerçekleştirilecek yerel seçimler ülkede bazı dinamiklerin değişmesine neden olabilecek boyuttadır. Vilayet Meclisi Seçimleri olarak isimlendirilen bu seçim süreci eğer sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilirse Irak'ın bazı noktalarında on yılın ardından ilk kez bir yerel seçim süreci nihayete erdirilebilmiş olacaktır. On yıldır yerel seçimlerin yapılamadığı bir ülkeyi tahayyül etmenin ne kadar zor olduğunu söylemeden Kerkük'te son seçimin 2005 yılında yani bundan on sekiz yıl önce yapıldığını hatırlatmak isteriz. Irak'ın en önemli yerleşim yerlerinden biri olan Kerkük, bizim ve tarihin nazarında kadim bir Türk şehridir. Ancak

bilindiği gibi Kerkük üzerinde Irak'ta yaşayan Arap ve Kürt nüfusun da hak iddiaları mevcuttur. Bu hak iddiaları zaman zaman Kerkük'te tek bir Türk bırakmamayı dahi meşru görebilecek insanlık dışı bazı niyetlerin açığa çıkmasına da sebep olabilmektedir. Türkmen nüfusun yoğunlukta olduğu diğer şehirlerde de zaman zaman benzer durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple Vilayet Meclisi Seçimleri Türkmenlerin siyasi sahada daha kuvvetli olabilmeleri için hayati öneme sahiptir.

Öncelikle Irak'ta gerçekleştirilecek yerel seçimlerin Türkiye ya da başka bir ülkedeki mahalli idareler seçimleri ile karıştırılmaması gerekir. Zira 2005 yılında Irak anayasasında yapılan değişiklikle birlikte Irak'ın yönetim yapısı federal bir hâl almış ve vilayetler idari ve siyasi yapının temeli haline gelmiştir. Bu durum Vilayet Meclislerini ve bu meclislerde alınacak kararları çok önemli hale getirmiştir. Örneğin, Vilayet Meclisinde alınacak kararla o vilayetin merkezi hükümetten ayrılarak federal bir yapıya geçmesi dahi mümkündür. Vilayet Meclisi, anayasaya aykırı olmamak kaydıyla vilayet hakkında yatırımlardan güvenliğe kadar hemen her konuda yetkilidir ve istediği kişiyi Vali atama hakkına sahiptir. Irak siyasetini yakından takip edenlerin malumu olduğu üzere Valilerin hak ve yetkileri neredeyse sınırsızdır. İşte bu sebeplerle ülkenin çoğu bölgesinde on yıldır, Kerkük'te ise on sekiz yıldır Vilayet Meclisi Seçimleri yapılamamaktadır.

ABD işgali sonrasında yapılan ilk seçim 30 Ocak 2005 tarihinde gerçekleşmiş, bu seçimin ardından ülke adeta yeni bir savaşın içine girerek mezhepsel çatışmalarla çalkalanmış sonrasında ise Irak'ın neredeyse tamamı IŞİD terör örgütü tarafından ele geçirilmişti. Irak'taki yerel seçimler bir tarafın büyük memnuniyeti ile sonuçlanırken diğer tarafların aşırı memnuniyetsizliği ile neticelenmiş bu durumda ülkede önüne geçilmez bir kargaşanın doğuşuna sebep olmuştur. İşte bu endişeler neticesinde Irak'taki siyasi irade “*en doğru kararı*” seçimleri askıya almakta bulmuştur.

Aradan geçen uzun yıllar sonucunda Irak yine bir seçim arifesindedir. Bu seçimler, başta Kerkük olmak üzere Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde Türkmenlerin siyasi iradelerini daha da güçlendirebilmeleri açısından önemli bir kırılma noktasıdır. Irak'taki Türklerin büyük çoğunluğu seçimden ümidini kesmiş bir halde sandık başına gitmeyi dahi düşünmemektedir. Bu durum geçtiğimiz parlamento seçimlerinde açık bir şekilde görülmüş ve Türkmenler büyük oranda sandık başına gitmemiştir. O sebeple on sekiz yılın ardından gerçekleşecek olan bu ilk Vilayet Meclisi Seçimleri için Türkmen siyasetçilerin seçmenden ilk isteği ve seçim çalışmalarını yoğunlaştırdıkları ana nokta siyasetin hâlâ bir çözüm aracı olduğunu söyleyerek Türkmenlerin sandık başına gitmesini sağlamaktır. Türkmenlerin sandık başına giderek Türkmen adayları desteklemesi ve bütünlük içinde güçlü bir siyasi irade ortaya koyması başta Kerkük olmak üzere Irak'tan koparılmak istenen Türkmen şehirlerinin geleceği için de büyük önem taşımaktadır. Türkiye, bu konudaki net tavrını 2017'de bir oldu bitti ile yapılmak istenen referandum sürecinde açık bir şekilde dile getirdi. Ankara'nın siyasetinin yine aynı noktada olduğunu bununla birlikte İran'ın bölge üzerindeki gücünü arttırmasına da aynı derecede karşı çıktığını söylemek mümkün. Seçimlerin tüm bu dengeleri etkileyebilecek bir potansiyele sahip olduğu düşünüldüğünde 19 Aralık sabahında farklı bir Irak'la karşılaşma ihtimalimiz de artmaktadır. Irak, geçmiş yıllara göre görece bir siyasi istikrar içindedir ve seçimlerin bu siyasi istikrarı perçinlemesi gerekir. Daha önce yapılan seçimlerde olduğu gibi seçim sonuçlarının toplumsal ihtilafı ve çatışmayı yükselten bir unsur olması

engellenmeli bu hususta tedbirler alınmalıdır. En önemlisi seçim sonuçları açıklanırken en güçlü seçim listesinin seçimin tek kazananı olarak ilan edilmesi; yani farklı yönde oy kullanan seçmenlerin iradelerinin yok sayılması bölgedeki gerginliği arttıracak en önemli sebeplerin başında gelmektedir. En yüksek oyu alanın tüm seçmenin oyunu almış olduğu varsayımı ile hareket ederek, kendini her konuda muktedir görmeye kalkması Irak'ı yeniden etnik ve/veya mezhepsel bir çatışmanın eşiğine getirebilir. Bu tehlike karşısında başta Türkiye olmak üzere bölgedeki tüm aktörlerin hazırlıklı olması elzemdir.

Akademik Araştırma Enstitüsü bünyesinde görev yapan geniş bir uzman kadro tarafından hazırlanan bu raporun ana hedefi, Türk kamuoyunun dikkatini bir kez daha Türkmeneli coğrafyasına çekmektir. Irak'taki kritik seçim sürecini pek çok boyutu ile ele aldığımız çalışmamızın hazırlanışı esnasında farklı dillerde yayın yapan uluslararası haber ajanslarında yer alan içerikler incelenmiş, Türkmen dernekleri ve ileri gelenleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve sahadan alınan bilgiler ve yapılan gözlemler neticesinde bu rapor ortaya çıkmıştır. İfade ettiğimiz gibi raporun temel amacı Irak Türklüğünün içine düştüğü cendereye dikkat çekmek, Türk kamuoyunun ve karar alıcılarının bu konu ile daha aktif bir şekilde ilgilenmelerini sağlamaktır. Seçimlerin başta Türkmenler olmak üzere Irak'ta yaşayan tüm unsurlar için daha güzel günlere kapı aralamasını ümit ediyor, çalışmamızı bilgilerinize sunuyoruz.

KAYNAKÇA

Abbas, Z. (2021). 2003 Sonrası Irak Türkmenlerinin Hukuki Statüsü. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(2), 74-86.

Balıkçı, F. A. (2003). Tapuları Siliyorlar. *Hürriyet Gazetesi* (11 Nisan 2003)

Erkmen, S. (2010). Seçim Öncesi Irak'ta Siyasal Durum ve Seçime İlişkin Beklentiler. *ORSAM, Rapor 14*, 6-8.

Erkmen, S. (2010). Irak'ta İşgal Sonrası Siyasal Yaşam ve 2010 Parlamento Seçimleri. *Ortadoğu Etütleri*, c. 2, 107-146

Eroğlu, C., Babuçoğlu, M. ve Özdiş, O. (2005). *Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Musul*. Ankara: Global Strateji Enstitüsü.

Hürmüzlü, E. (2003). *Türkmenler ve Irak*. İstanbul: Kerkük Vakfı.

Demirci, F. (1991). *Irak Türklerinin Dünü-Bugünü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Demirci, G. (2002). Irak Türklerinin Demografik Yapısı. *Türkler*, C.XX. Ankara: Yeni Türkiye.

Kekilli, E. (2018). Irak Genel Seçimleri: Irak'ta Yeni Bir Siyasi Kültür Arayışı. *Seta Analiz*, (239).

Kerküklü, A. (2008). *Kerkük'ün Nüfus Yapısı Değiştiriliyor*. Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı.

Kurtcephe, İ. (2008). Irak Türkleri. *Türk Yurdu Dergisi*, s.245.

Karapınar, M. (2002). *Abbâsîler Dönemi Türklerin Siyasî Faaliyetleri*. *Türkler*, C.4. Ankara: Yeni Türkiye.

Sevgen, N. (1970). Kerkük Türkleri I. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, s. 11-12.

Turan, Ö. (1996). Irak'ın Milletler Cemiyetine Girerken Yayınladığı Deklarasyonda ve Anayasalarında Türk ve Diğer Azınlıkların Hakları. *Avrasya Dosyası*, s.25-26.

Saatçi, S. (2003). *Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri*. İstanbul: Ötüken.

Saatçi S. (1991). Kürtlerin Haklarına Peki Ya Irak Türkmenleri. *Milliyet Gazetesi*. (15 Haziran 1991)

S. Marifoğlu (2003). *Osmanlı Döneminde Kuzey Irak (1831-1914)*, s. 57. 31 111 Numaralı *Kerkük Livası Mufassal Tahrir Defteri (Kanuni Devri)*. Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

Yalçın, E. (2016). Kerkük'ün Nüfus Yapısını Değiştirmeye Yönelik Çalışmalar. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*.

Zine El Abdin, A. S. (2021). Irak Yönetimindeki Siyasal İstikrarsızlığın Anayasal Süreç Bağlamında Değerlendirilmesi. *Ortadoğu Etütleri*, 13, 91-118.

<https://orsam.org.tr/tr/kerkukte-secim-tansiyonu-yukseliyor/>

https://www.ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/02_irak_2005.pdf

<https://www.setav.org/30-ocak-2005-irak-secimleri-sonrasi-irak/>

<https://www.setav.org/5-soru-irak-yerel-secimleri/>

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-ta-resmi-secim-sonuclari-aciklandi/158389>

<https://www.orsam.org.tr/tr/2003-sonrasi-irakta-basbakan-secimini-etkileyen-faktorler-tarihsel-bir-inceleme/>

<https://orsam.org.tr/tr/ikby-parlamento-secimleri-ve-yeni-dengeler/>

<https://www.deik.org.tr/uploads/irak-ulke-bulteni-ekim-2017.pdf>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/telaferden-mektup-var-256517>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/silahli-100-bin-pesmerge-turkmen-katliami-icin-kerkuk-te-5736156>

https://www.mfa.gov.tr/no_-130_-19-mayis-2011_-kerkuk_te-meydana-gelen-saldiri-hk_.tr.mfa

https://www.mfa.gov.tr/no_-9_-17-ocak-2013_-irak_in-kerkuk-ve-tuzhurmatu-sehirlerinde-gerceklestirilen--teror-saldirilari-hk_.tr.mfa

<https://www.trthaber.com/haber/gundem/kerkukdeki-iftar-sonrasi-katliama-disislerinden-sert-cikis-93440.html>

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/petrol-boru-hattinda-patlama/226058>

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irakta-turkmenlerin-kaybi-buyuk/182064>

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/patlama-ani-aada/259214>

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-turkmenleri-haklarini-istiyor/184902>

https://www.sabah.com.tr/kultur_sanat/2014/02/06/eskisehirde-irak-turkleri-haftasi

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/petrol-fiyatlari-fazla-etkilenmez/181128>

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/amaç-petrolu-yeni-bir-boru-hattıyla-ceyhana-ulaştırmak/168503>

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/ayri-bir-devlet-hakki-soz-konusu-olmaz/167314>

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irakta-boru-hattina-saldiri/166359>

<https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/petrol-sevkiyati-devam-ediyor/150834>

<https://www.sozcu.com.tr/2014/genel/koskte-musul-zirvesi-530238/>

<https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/tazehurmatu-halki-kerkuke-sigindi>

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yayin-yasagi-itirazina-ret/146383>

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yayin-yasagi-rtukun-karari-degil/149881>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkmenleri-imha-hareketi-26609673>

<https://www.sabah.com.tr/bartın/2015/04/15/kirimogluna-turkmen-bayragi>

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turk-kizilayindan-musul-da-senin-yurdun-yardim-kampanyasi/669883>

<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/musul-ve-kerkukun-tapu-kayitlari-turk-arsivlerinde-279000.html>

<https://www.aa.com.tr/tr/politika/mhp-genel-baskani-bahceli-kerkukun-statusu-ile-oylayanlar-atesle-oynar/782737>

<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/turkiye-kerkuk-il-meclisinin-referandum-kararini-kinadi-307489.html>

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/kerkukte-resmi-binalara-ikby-bayragi-asilmasina-tepki/786187>

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/kerkukte-yeni-bir-donem-mi-sonun-baslangici-mi/799542>

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/turkmenelinin-kanayan-yarasi-telafer/816896>

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyeden-telaferdeki-deas-terorune-tepki/855154>

<https://www.trthaber.com/haber/gundem/kerkuk-konusundaki-hassasiyetimizi-koruyacagiz-335785.html>

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/ne-isin-var-senin-kerkukte,23uKQ2hduUCIQ3JuD6qNeQ>

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turk-dunyasi-turan-yazgan-buyuk-odulu-ersad-salihie-verildi/988092>

<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/disisleri-bakanligi-kerkukteki-menfur-saldiriyi-siddetle-kiniyoruz-345274.html>

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/-basbakan-yardimcisi-cavusoglu-turkmen-koylerini-bombalayanlar-karsilarinda-turkiyeyi-bulacak/1082780>

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turk-kizilayi-musulda-iftar-verdi/1169958>

<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/turkiyeden-kerkukteki-bombali-saldirilara-kinama-369400.html>

<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/tika-kerkukte-yanan-tarihi-kayseri-carsisini-onariyor-396769.html>

<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/turkiye-yanan-kerkuk-carsisina-sahip-cikiyor-397111.html>

<https://www.trthaber.com/haber/dunya/turkiyeden-kerkuk-ve-necefte-baskonsolosluk-acma-girisimi-398521.html>